

“Tällainen koulu ei toimisi ilman oikeustoimea”

- lasten ja aikuisten ajatuksia Berliiniläisen “Demokratische Schule X:n” oikeustoimen toiminnasta ja merkityksestä

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Kasvatustieteiden maisteriohjelma
Kasvatuspsykologian
opintosuunta
Pro gradu -tutkielma
(artikkelimuotoinen) 30op
Tieteenala (kasvatustiede)
Kesäkuu 2019
Ilona Oranen

Ohjaaja: Anna Rainio

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen		
Tekijä - Författare - Author Ilona Oranen		
Työn nimi - Arbetets titel "Tällainen koulu ei toimisi ilman oikeustoimea" - oppilaiden ja aikuisten ajatuksia Berliiniläisen "Demokratische Schule X:n" oikeustoimen toiminnasta ja merkityksestä		
Title "A school like this would not function without a Judicial Committee" - the views of students and adults related to the function and significance of the Justice Committee at the Democratic School X in Berlin		
Oppiaine - Läroämne - Subject Kasvatuspsykologia		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Anna Rainio	Aika - Datum - Month and year Kesäkuu 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 49 s + 1 liite.
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Tavoitteet. Tässä pro gradu - tutkielmassa lähdin etsimään vaihtoehtoisia ratkaisuja ja näkökulmia oppimisrauhan tukemiseksi koulun kontekstissa. Tutustuin Berliiniläiseen Demokratische Schule X:n toimintaan ja haastattelin sekä oppilaita että kouluyhteisön aikuisia. Tutkimukseni keskiössä on Demokratische Schule X:n oikeustoimi, joka on koulun oma sisäinen oikeusjärjestelmä. Halusin selvittää mitä merkityksiä oikeustoimelle annetaan, mikä sen funktio koulussa on ja miten sen koetaan toimivan. Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda uudenlainen näkökulma keskusteluun koulujen oppimisilmapiirin levottomuuteen liittyen ja herätellä keskustelua demokraattisesta oikeusjärjestelmästä, joka on mahdollista järjestää oppilaiden ja opettajien yhteistyöllä.</p> <p>Menetelmät. Tutkimukseni on tapaustutkimus, jonka aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt haastatteluja. Haastateltavani oli 9 henkilöä: 4 aikuista ja 5 oppilasta - kaikki Demokratische Schule X:n yhteisön jäseniä. Haastattelut äänitettiin, litteroitiin ja analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttäen.</p> <p>Tulokset ja johtopäätökset. Haastateltavien mukaan Demokratische Schule X:lle annetut merkitykset olivat: tasa-arvo, turvallisuus, rauha, yhteisvastuu ja oikeudenmukaisuus. Oikeustoimen funktio on edistää koulussa tasa-arvoa, turvallisuutta, rauhaa, järjestystä ja demokratiaa. Oikeustoimen koettiin toimivan pääsääntöisesti hyvin, mutta se kohtasi myös muutospainetta ja sitä halutaan kehittää paremmin toimivaksi yhteisön tarpeisiin.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Demokraattinen koulu, oikeustoimi, yhteisvastuu, demokratia		
Keywords Democratic school, judicial committee, shared responsibility, democracy		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Ilona Oranen		
Työn nimi - Arbetets titel "Tällainen koulu ei toimisi ilman oikeustoimea" - oppilaiden ja aikuisten ajatuksia Berliiniläisen "Demokratische Schule X:n" oikeustoimen toiminnasta ja merkityksestä		
Title "A school like this would not function without the Judicial Committee" - the views of students and adults related to the function and significance of the Justice Committee at the Democratic School X in Berlin		
Oppiaine - Läroämne - Subject Educational psychology		
Työn laji/ Level/Instructor	Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Master's Thesis / Anna Rainio	Aika - Datum - Month and year June 2019
		Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 49pp. + 1 appendices
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>In this thesis I researched an alternative approach to support the creation of a peaceful atmosphere for learning in a school context. I visited the Democratic School X in Berlin and interviewed both students and adults of the school community. The focus of this study was the Judicial Committee of the Democratic School X, which is a judicial system within the school. I wanted to find out what kind of meanings the judicial committee was given, what its function was in the school and how well it was working according to the participants of this study. The aim of this study is to bring a new perspective into the discussion about the restlessness in Finnish public schools in the form of a democratic approach of a judicial committee, that is possible to be organized by the cooperation of students and teachers.</p> <p>This research is qualitative, and the method to gather research material was by conducting interviews. I interviewed altogether 9 persons - 4 of whom were adults and 5 students of the school - all were members of the school community of the Democratic School X. The interviews were recorded, transcribed and analysed using data based content analysis.</p> <p>The main results are that the meanings that were given to the judicial committee of Demokratische Schule X, had the following themes: equality, safety, peace, shared responsibility and justice. The function of the judicial committee at the school is to support equality, safety, peacefulness, order and democracy. The judicial committee was experienced to function mainly well, however it is also subject to pressure to evolve and there is also the desire to develop it further to meet the needs of the school community better.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Demokraattinen koulu, oikeustoimi, yhteisvastuu, demokratia		
Keywords Democratic school, judicial committee, shared responsibility, democracy		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO	5
2	DEMOKRAATTINEN KOULULIIKE	7
	2.1 DEMOKRAATTINEN KOULU	9
	2.1.1 OIKEUSTOIMI OSANA DEMOKRAATTISTA KOULUA	10
	2.2 ERILAISIA LÄHESTYMISTAPOJA OPPIMISRAUHAN TURVAAMISEKSI	11
	2.2.1 VERTAISOVITTELU	12
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	13
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
	4.1 TUTKITTAVAN KOULUN VALINTA	14
	4.2 ENSIMMÄINEN VIERAILU DEMOKRATISCHE SCHULE X:SSÄ	15
	4.3 TUTKIMUSETIIKKA JA TUTKIMUSLUVAT	16
	4.4 TUTKIMUSSUUNNITELMAN TARKENTUMINEN	17
	4.5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON HANKINTA	18
	4.6 AINEISTON ANALYSOINTIMENETELMÄ	20
	4.6.1 AINEISTON LITTEROINTI	21
	4.6.2 AINEISTON ANALYYSI VAIHE	1
	4.6.3 AINEISTON ANALYYSI VAIHE	2
	4.6.4 AINEISTON ANALYYSI VAIHE	3
5	TULOKSET	27

29	5.1 1. TUTKIMUSKYSYMYS: MITÄ MERKITYKSIÄ OIKEUSTOIMELLE ANNETAAN?	
	5.1.1 TASA-ARVO JA OIKEUDENMUKAISUUS	30
	5.1.2 YHTEISÖN OSALLISTAMINEN JA YHTEISVASTUUS	31
	5.1.3 TURVALLISUUS	31
	5.2 2. TUTKIMUSKYSYMYS: MIKÄ FUNKTIO OIKEUSTOIMELLA ON?	32
	5.2.1 RAUHANOMAINEN YHTEISELO JA TURVALLISUUS	32
	5.2.2 JÄRJESTYS JA SIISTEYS	32
	5.2.3 TASA-ARVO	33
	5.2.4 DEMOKRAATTINEN OIKEUSJÄRJESTELMÄ	34
	5.3 3. TUTKIMUSKYSYMYS: KUINKA OIKEUSTOIMEN KOETAAN TOIMIVAN?	35
	5.3.1 VALITTAMISEN KYNNYSTÄ PYRITÄÄN PITÄMÄÄN MATALANA	35
36	5.3.2 OIKEUSTOIMI TUKEE HYVIEN IHMISSUHTEIDEN MUODOSTUMISTA	
38	5.3.3 OIKEUSTOIMEN KOETAAN TOIMIVAN PÄÄOSIN HYVIN JA HUOLELLISESTI	
	5.3.4 OIKEUSTOIMI EI AINA OLE TÄYSIN OIKEUDENMUKAINEN	39
40	5.3.5 OIKEUSTOIMI KOHTAA MYÖS YHTEISTYÖHALUTTOMUUTTA JA KRITIIKKIÄ	
	5.3.6 OIKEUSTOIMEA ON MAHDOLLISTA HUIJATA JA VÄÄRINKÄYTTÄÄ	41
41	5.3.7 OIKEUSTOIMI ON VAHVA AUKTORITEETTI	
	5.3.8 YHTEENVETO OIKEUSTOIMEN TOIMINNASTA	42
6	ARVIOINTI JA POHDINTA	43
	LÄHTEET	46
	LIITE: TUTKIMUSLUPAPYYNTÖ	49

1 Johdanto

Oppilaiden levottomuus Suomen peruskouluissa on ollut kuuma keskustelunaihe lehtien palstoilla uusimman opetussuunnitelman astuttua voimaan. Opettajajohtoisen kurinpidon sijaan painopiste nykyisessä opetussuunnitelmassa on siirtynyt oppilaiden suuntaan ja sen oppimiskäsitys perustuu oppilaiden aktiiviseen toimijuuteen (POPS, 2014, s.17). Psykologian professori Liisa Keltinkangas-Järvinen on yksi niistä kriittisistä äänistä, jotka kyseenalaistavat tämän suuntauksen. Hänen mukaansa peruskoululaisilta vaaditaan liikaa itseohjautuvuutta, omatoimisuutta ja vastuunottoa (HS, 18.11.2018). Nämä ovat haasteita, joita tämän päivän koulu kohtaa. Toisaalta paluuta teollisen aikakauden autoritäärisemmän tyyliiseen koulujärjestelmään tuskin toivotaan, koska opetussuunnitelman muutoksilla luonnollisesti pyritään päivittämään opetusta vastaamaan tämän päivän muuttuvan maailman tarpeisiin ja haasteisiin.

Mitä sitten on tehtävissä? Miten parhaiten taataan oppilaille oppimisrauha ja mahdollisimman laadukas oppimisympäristö, jossa oppilaat voivat kehittää omia kykyjään, vuorovaikutustaitojaan ja valmiuksiaan kohdata nykymaailma sekä menestyä? Millaiset käytännöt voivat tukea konfliktien selvittämistä ja hyvän ilmapiirin säilyttämistä? Nämä ovat niitä kysymyksiä, joita minulla on ollut

mielessäni, kun olen etsinyt vaihtoehtoja ja ratkaisuja käytännön ongelmiin, joita olen koulumaailmassa työskennellessäni kohdannut. Pidän aktiivista kansalaisuutta ja demokratiaa erittäin tärkeänä yhteiskunnan kehittämisen kannalta, ja tämä on varmasti ollut yksi tärkeä tekijä, miksi vastauksia etsiessäni olen kiinnostunut juuri demokraattisista kouluista. Itse ajattelen niin, että jos lasten oppiminen on mahdollista toteuttaa omaehtoisesti, aidosti lapsen vapaasta tahdosta tapahtuvana ilmiönä, niin haluan ehdottomasti nähdä miten se toimii ja miten sitä toteutetaan. Minusta on kiehtovaa seurata, miten lapset viettävät aikaansa koulussa, jonka ideologiana on taata lapsen itsemääräämisoikeuden toteutuminen (EUDEC, 2018).

Lähdin Berliiniin Demokratische Schule X:ään tarkkailemaan, kuinka siellä tuetaan oppimisrauhaa ja millaisia tapoja heillä on selvittää konflikteja. Siinä missä Suomen kouluissa voidaan käyttää kurinpitokeinona mm. kasvatustalkkeja, jälki-istuntoa ja kirjallista varoitusta (Opetushallitus, 2019), oli tutkimassani koulussa perustavanlaatuisesti erilainen lähestymistapa, joka näkyy jo sääntöjen luomistavassa. Kansainvälisen demokraattisten koulujen verkoston IDEC:n määritelmän mukaan demokraattisissa kouluissa kaikilla koulun oppilailla on yhtäläinen oikeus vaikuttaa koulun yhteisiin asioihin, ja täten koulun säännöt ovat luotu yhteisöllisesti demokraattisen prosessin kautta. Sääntöjen noudattamisesta vastasi tutkimassani koulussa valituista oppilaista ja aikuisista koostuva oikeustoimi, johon tämä tutkimustyöni tulee keskittymään. Tutkimustyössäni selvitän koulun yhteisön jäsenten ajatuksia oikeustoimen toiminnasta ja sen merkityksestä koulun toiminnalle. (IDEC, 2019)

Tämä gradu pohjautuu teoreettiselta viitekehykseltään kandidaatintutkielmassa tekemälleni kirjallisuuskatsaukselle ”Demokraattinen koulu ja sen yhtymäkohdat Suomen peruskoulun opetussuunnitelmaan”. Tutkin siinä erityisesti mitä demokraattinen koulu on alan kirjallisuuden perusteella, jotta minulla olisi hyvät lähtökohdat tämän tutkimustyön tekoon. Tämä työ vie tutkimuksen seuraavalle tasolle - halusin mennä itse paikan päälle jo vakiintuneesti toimivaan demokraattiseen kouluun havainnoimaan koulun arkea ja tutkimaan yhtä koulun

keskeistä toimintatapaa. Koska Suomesta ei tällaista jo pidemmän aikaa toiminnassa olevaa koulua löytynyt, lähdin Saksaan, jossa EUDEC:n määritelmän mukaisia demokraattisia kouluja on eniten koko Euroopassa. Tämän tutkimustyön tavoitteena on osallistua Suomessa käytävään keskusteluun koulujen oppimisrauhan nykytilasta tutkimalla, voisiko demokraattisilla koululla olla jotain merkityksellistä annettavaa koulujemme tämän päivän haasteisiin.

2 Demokraattinen koululiike

Demokraattisen koululiikkeen taustalla on mm. 1900-luvun alkupuolella vaikuttanut John Dewey, joka oli aikansa radikaali kasvatustieteilijä. Hän toi opettajajohtoiselle opetukselle vaihtoehdon puolustamalla oppilaslähtöistä opetusta, jonka tulisi keskittyä oppilaan mielenkiinnon kohteisiin. Deweyn mukaan kouluopetuksen tulisi olla oppilaslähtöistä, keskittyä oppilaan omiin mielenkiinnon kohteisiin, rohkaista yhteistyöhön ja yhdessä oppimiseen. Deweyn mukaan kasvatuksen tavoitteeksi ei riitä status quo:n ylläpitäminen ja tietojen siirtäminen tuleville sukupolville. Sen sijaan oppilaita tulisi rohkaista tutkimaan kriittisesti historiaansa, ja haastaa heitä luomaan oikeudenmukaisempi ja demokraattisempi yhteiskunta. (Atkinson, 2017, s.1-5) John Deweyn edustamassa pragmatismissa oppilaan omat kokemukset, kasvu ja sosiaalisuus ovat keskiössä. Omat kokemukset ovat oleellinen osa oppilaan oppimisprosessia, joka tulee erityisesti esiin erilaisissa ongelmanratkaisutilanteissa. Opetussuunnitelman ajatellaan parhaimmillaan koostuvan kasvattavista kokemuksista. Tekemällä oppiminen on keskeistä pragmatismissa, kuin myös sosiaalinen aspekti. Vuorovaikutus muiden kanssa nähdään osana kasvua ja kehitystä, jolloin yksilö tutustuu myös muiden tapaan ajatella ja erilaisiin näkökulmiin. (Puolimatka, 1995, s.49-50)

Ensimmäinen demokraattinen koulu perustettiin Englannissa vuonna 1921. Kyseessä on tunnettu koulu nimeltä Summerhill, joka perustettiin aikana, jolloin lasten pahoinpitely ja kurittaminen oli yleistä. Summerhill toi vaihtoehtoisen kasvatustavan koulutuksen kentälle ja sen on perustanut A.S Neill, joka oli kasvatustieteen filosofiastaan eksistenttialisti. (Summerhill, 2018) USA:ssa ilmeni "vapaiden koulujen" aalto 1960-luvulla, joka oli vastareaktio autoritäärisiin koetuille tavanomaisille kouluille (Wilson, 2014, s.122). Tuon ajan radikaalit vapaiden koulujen perustajat argumentoivat, että halu oppia on lapselle luontainen, kuin myös altruistisuus sekä yhteisö-orientoituneisuus (Wilson, 2014, s.123 [Drews 1968]). Merkittävää demokraattisen koulun liikehdintää on tapahtunut myös Yhdysvalloissa, jossa 1960-luvun loppupuolella avattiin ensimmäinen Sudbury Valley School, jonka mallin mukaisia demokraattisia kouluja on nyt ympäri maailmaa yli 30. Gray & Chanoff (1986) sekä Greenberg & Sadofsky (1992) tutkimusten mukaan näistä kouluista valmistuneet oppilaat ovat menestyneet hyvin - suurin osa on jatkanut ensisijaisesti valitsemansa korkeakoulun opiskelijana tai ensisijaisesti valitsemallaan työurallaan. (Feldman, 2001, s.3) Haastattelemani Demokratische Schule X:n perustajan mukaan Sudbury Valley School:n mallin mukaiset demokraattiset koulut ovat olleet merkittävä inspiraatio myös tutkimalleni Demokratische Schule X:n synnylle, joka on ollut toiminnassa pian kymmenen vuoden ajan.

Demokraattisten toimintaperiaatteiden hyödyntäminen koulun kontekstissa ei ole täysin tuntematon ajatus Suomenkaan koulumaailmassa. Ensinnäkin demokratia kuuluu käytössä olevan opetussuunnitelman mukaan perusopetuksen arvoperustaan (POPS, 2014, s. 16), ja toisekseen Suomessa on pyritty lisäämään oppilaiden osallisuutta ja oppilasdemokratiaa oppilaiden itsehallinnan muodossa jo vuosina 1910-1918. Nämä kokeilut kuitenkin hiipuivat vaikeiden olosuhteiden vallitessa. Sisällissodan myötä koulu oikeistolaisui ja pedagoginen ilmapiiri tiukentui. Toinen aalto demokraattista ajattelua kouluissa ilmeni kouluneuvostoina (1973) sekä demokratiakasvatuksena. Nämä toteutuivat monissa oppikouluissa, joista Munkkiniemen yhteiskoulu oli esimerkki pilotista. Munkkiniemen yhteiskoulussa rehtori Jussi Saukkonen oli

aloittanut ensimmäiset kokeilut 1951. 1970-luvun demokratiakokeilut kuihtuivat kuitenkin kasaan, ja syinä tähän olivat mm. liian byrokraattiset järjestelmät ja epämielekkäät tehtävät. (Salminen, 2017)

2.1 Demokraattinen koulu

Oppilaan vapaus valita on yksi demokraattisen koulun keskeisimmistä tunnuspiirteistä (Korkmaz & Erden, 2014, s.369). Euroopan demokraattisten koulujen yhteisön (EUDEC, 2018) määritelmän mukaan demokraattiseksi kouluksi voidaan luokitella koulu, jossa kaikilla yhteisön jäsenillä on yhtäläiset vaikutusmahdollisuudet ja sanavaltaa kouluyhteisöä koskevien päätösten tekemiseen, kuten koulun sääntöihin, lukujärjestykseen ja henkilökunnan palkkaamiseen. Tämä oikeus on kaikilla yhteisön jäsenillä riippumatta iästä tai asemasta. Oppilailla on täysi vapaus päättää mitä he opiskelevat, kenen kanssa, missä ja miten. (EUDEC, 2018) Demokraattiset koulut perustuvat siis suoran demokratian periaatteisiin, jonka tarkoituksena on mahdollistaa jokaiselle yhteisön jäsenelle vaikutusmahdollisuudet yhteisön asioihin (Budge, 2001, s.224). Murillo & Hernández (2014) argumentoivat, että mikäli tahdomme demokraattisemman yhteiskunnan, ei riitä että koulussa pelkästään opetetaan institutionaalisiin prosesseihin osallistumista, vaan oppilaiden on voitava ilmaista itseään julkisesti ja pystyttävä puolustamaan omia ideoitaan - tämä on jotain, mikä on mahdollista, kun koulu on aidosti demokraattinen ja epäautoritäärinen (Romero, 2017, s.3).

Tutkimassani koulussa Demokratische Schule X on demokraattisille kouluille tyypillisesti kaksi erityisen keskeistä toimielintä: demokraattinen koulukokous ja oikeustoimi. Koulukokous on vastuussa koulun sääntöjen luomisesta ja niiden päivittämisestä. Kuka tahansa yhteisön jäsen voi ehdottaa sääntömuutosta tai uuden säännön luomista, josta sitten keskustellaan ja äänestetään demokraattisesti koulukokouksessa. Oikeustoimi puolestaan on se komitea, joka vastaa sääntörikkomusten käsittelystä. (Demokratische Schule X, koulun konsepti)

2.1.1 Oikeustoimi osana demokraattista koulua

Arvostetun Sudbury Valley School:n mallin mukainen oikeustoimi koostuu kahdeksasta henkilöstä, jotka ovat: yksi työntekijä, kaksi tuomariksi valittua oppilasta johtamassa oikeustoimea, sekä viiden oppilaan muodostama valamiehistö. Oikeustoimen työntekijä vaihtuu päivittäin, tuomarit ovat koulukokouksen valitsemia ja valamiehistö on satunnaisesti valittu. Oikeustoimi kokoontuu tarvittaessa vaikka päivittäin. Sääntörikkomusten käsittelyprosessissa on viisi vaihetta: valitus, tutkiminen, syyte, oikeudenkäynti, tuomio. Koulun sääntökirja, joka ohjaa oikeustoimen toimintaa, päivittyy vuosittain ja se on demokraattisen prosessin myötä enemmistön äänestyksen mukainen. (Feldman, 2001, s.5-8)

Demokratische Schule X:ssä oikeustoimi koostuu tilanteesta riippuen vähintään yhdestä aikuisesta ja useammasta oppilaasta. Tavoitteena on, että oikeustoimen kokouksissa olisi kaksi työntekijää, kaksi nuorempaa oppilasta ja kaksi vanhempaa oppilasta. Tuomareina toimivat aikuiset sekä oppilaat ovat toimeensa valittuja koulun demokraattisessa koulukokouksessa. Sääntörikkomusten käsittely on vastaavasti viisivaiheinen, kuten Sudbury Valley School:ssa, valituksesta tuomioon. Oikeustoimi ottaa käsiteltäväksi kenen

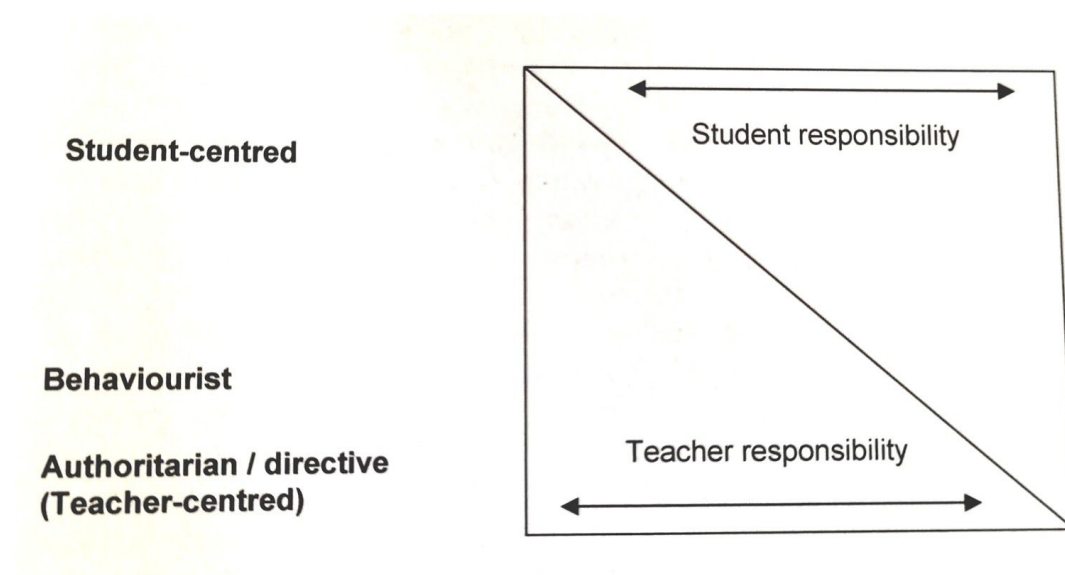
tahansa yhteisön jäsenen tekemän kirjallisen valituksen, joka koskee koulujen sääntöjen rikkomista. Ensin asianomaiset kutsutaan koolle mahdollisten todistajien kera ja kaikkia osapuolia kuullaan. Sitten tarkastetaan mitä koulun säännöistä on rikottu. Syytetty voi joko myöntää tai kiistää tekonsa. Mikäli syytetty myöntää tekonsa, äänestetään seuraamuksesta, joka voilla olla esimerkiksi yleishyödyllistä työtä yhteisön hyväksi tai vaikkapa jonkin koulun tilan käyttökieltoa määrätyn ajan verran. Oikeustoimessa ihmisiä kohdellaan syyttöminä, kunnes toisin todistetaan. Mikäli oikeustoimen toiminta koetaan jollain tavalla epäoikeudenmukaiseksi, voidaan asia nostaa käsiteltäväksi demokraattisessa koulukokouksessa. Yksi oikeustoimen tarkoituksista on, että oppilaat oppivat käsittelemään konflikteja väkivallattomasti. (Demokratische Schule X, koulun konsepti)

2.2 Erilaisia lähestymistapoja oppimisrauhan turvaamiseksi

Konservatiivissa lähestymistavoissa oppimisrauhaan ja koulukuriin on nähtävissä autoritäärisiä piirteitä, joiden taustalla on vaikutteita mm. Hobbesin filosofiasta. Käytännössä tämä on näkynyt kasvatuksen konservatiivisissa näkemyksissä esimerkiksi siten, että rangaistuksia on pidetty tärkeänä sosiaalisen järjestyksen ylläpitämisessä. Hobbes argumentoi, että rangaistuksen pelko on tarpeellinen, jotta huono käytös osoittautuu kannattamattomaksi. Modernimpaan koulukeskusteluun näitä ajatuksia on tuonut Skinner, jonka behavioristiset näkemykset jatkavat varsin mekaanista lähestymistapaa kasvatukseen - oppilaiden käytöstä joko palkitaan tai rangaistaan. Dewey, Piaget ja Kohlberg sen sijaan ovat ennemmin kyseenalaistaneet autoritäärisyyden tarpeen, ja kannustaneet nuoria luomaan omia järjestyksenpitotapoja. (Arum, 2003, s.161)

Yksi tällaisista pyrkimyksistä oppilaslähtöisempään koulurauhan takaamiseen on vertaissovittelu. Cremin (2007) toteaa, että koulut, jotka operoivat pääasiassa behavioristisiin malleihin nojautuen, kohtaavat todennäköisesti haasteita vertaissovittelun käyttöönotossa. Oppilaslähtöinen järjestyksenpito

mahdollistaa avoimen ilmapiirin, jossa oppilas voi uudelleenarvioida omaa huonoa käytöstään, mutta samaan aikaan kokea opettajan ja muiden oppilaiden tukea siinä prosessissa. (Cremin, 2007, s. 81-82) Stacey ja Robinson (1997) nimeävät kolme eri tyyliä koulun järjestyksen ylläpidossa: autoritäärinen, behavioristinen ja oppilaslähtöinen. Alla olevassa kaaviossa havainnollistuu hyvin, miten oppilaslähtöisessä lähestymistavassa oppilaan vastuu lisääntyy, kun taas autoritäärisessä toiminnassa vastuu on ryhmän auktoriteettia ilmentävällä henkilöllä, eli opettajalla. Stacey ja Robinsonin mukaan kaikilla näillä opetustyyleillä on paikkansa kouluissa, vaikka he suosivatkin oppilaslähtöisiä menetelmiä. (Cremin, 2007, s. 72-76)

Lähde: Stacey and Robinson 1997

2.2.1 Vertaissovittelu

Monissa Suomen peruskouluissa on käytössä oleva vertaissovittelu on eräs tapa aktivoida oppilaita koulurauhan ylläpidossa. Vertaissovittelussa on viisi vaihetta, jotka ovat: tervehtiminen, tarinat (konfliktin eri näkökulmat), ratkaisujen

etsiminen, sopiminen ja seuranta. Sovittelijoina toimivat sovitteluun koulutuksen saaneet oppilaat, jotka auttavat ja ohjaavat prosessia. (Gellin, 2007, s. 56-57). Vertaissovittelun vahvuuksia on se, että eri osapuolia kuullaan ja jokaisella on mahdollisuus tuoda oma näkökulma esiin. Tomi Kiilakosken haastatteleminen opettajien ja henkilökunnan mukaan vertaissovittelun koetaan olevan tehokas keino, tuottavan hyviä tuloksia ja sen koetaan sopivan hyvin koulumaailmaan. (Kiilakoski, 2009, s.24)

3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Etsin vaihtoehtoisia näkökulmia Suomen peruskouluissa esiintyvään levottomuuteen tarkastelemalla miten demokraattisissa kouluissa oppimisrauha ja siihen liittyvä yhteisöllinen hyvinvointi on turvattu. Demokraattisessa koulussa sääntörikkomuksien käsittelystä vastaa ensisijaisesti koulun oma oikeustoimi, joten tutkimukseni keskittyy oikeustoimen toimintaan. Pysin selvittämään Demokratische Schule X:n kouluyhteisön jäsenten kokemuksia oikeustoimen toiminnasta selvittämällä mitä merkityksiä he antavat oikeustoimelle, mikä sen funktio on heidän mukaansa sekä miten he kokevat oikeustoimen toimivan. Ensimmäisen tutustumisvierailuni perustella olen itse positiivisesti vaikuttunut oikeustoimen toiminnasta ja hypoteesini on, että oikeustoimi koetaan tärkeänä ja että sillä on keskeinen funktio koulun toiminnalle.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia merkityksiä koulun yhteisön jäsenet antavat oikeustoimelle?

2. Mikä on oikeustoimen funktio haastateltavien mukaan?

Mikä sen paikka on kokonaisuudessa?

3. Miten yhteisön jäsenet kokevat oikeustoimen toimivan?

Kuinka oikeudenmukainen se on? Kuinka hyvin se toimii? Kohtaako oikeustoimi kritiikkiä? Tulisiko sen toimintaa kehittää?

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkittavan koulun valinta

Vaikka Suomessakin on juuri syksyllä 2018 aloittanut uusi EUDEC:n määritelmän mukainen demokraattinen koulu (Turun Feeniks-koulu), niin valitsin tutkimuskohteeni kuitenkin Suomen rajojen ulkopuolelta, sillä halusin tutkia demokraattista koulua, joka on toiminut jo pidempään ja vakiintuneesti. Saksa on maa, jossa on poikkeuksellisen paljon demokraattisia kouluja, joista monet ovat toimineet yli viiden vuoden ajan. Saksa on myös toinen äidinkieleni, joten valinta kohdemaasta oli helppo. Tapasin EUDEC:n hallituksen suomalaisen jäsenen Marko Koskisen, joka suositteli minulle muutamaa hyvin toimivaa demokraattista koulua Saksasta erityisesti.

Lähestyin suositelluista kouluista kolmea sähköpostitse syksyllä 2018: Freie Schule Kapriolea Freiburgista, sekä Berliinistä Demokratische Schule X:ää ja Die Netzwerk Schule:a. Sain vastauksen ensimmäisenä Demokratische Schule X:stä, joten ryhdyin keskustelemaan heidän kanssa yhteistyöstä. Kävin sähköpostitse kirjeenvaihtoa koulun tutkimusvastaavan kanssa. Sain kuulla, että koulussa käy paljon vierailijoita ja että he ovat varsin tottuneita tutkittavana olemiseen, mutta että toisaalta oppilaat saattavat olla myös vähän väsyneitä siihen, eivätkä välttämättä innostu haastateltaviksi tuntemattoman kanssa noin vaan. Tämä on yksi syy, miksi päätin koulun tutkimusvastaavan ehdotuksesta, että menen käymään koululla etukäteen kahtena päivänä, jotta voin esitellä

itseni ja tutkimusideani henkilökohtaisesti. Etukäteisvierailuni tarkoituksena oli esittäytymisen lisäksi myös tutustua kyseiseen demokraattiseen kouluun henkilökohtaisesti ja pohjustaa tutkimuskysymysteni muotoutumista. Halusin ensimmäisellä vierailullani mennä paikalle avoimin mielin oppimaan demokraattisesta koulusta, jotta sen pohjalta voisin kehittää tutkimussuunnitelmaani.

4.2 Ensimmäinen vierailu Demokratische Schule X:ssä

Vierailin Demokratische Schule X:ssä ensimmäisen kerran helmikuussa 2019. Sain heti aluksi koulun esittelykierroksen eräältä koulun työntekijältä, jonka aikana minulle kerrottiin koulun erityispiirteistä ja sen toiminnasta. Koulu eroaa suomalaisesta peruskoulusta monin tavoin - oppilaat ovat esimerkiksi itse ensisijaisesti itse vastuussa siitä, että viettävät koulussa lakisääteisen määrän tunteja joka viikko. Ala-aste ikäisten kohdalla läsnäolovelvoite viikon aikana on 25 tuntia, kun ylä-aste ikäisten kohdalla taas tuntimäärä on 29,5h. Oppilaat kirjaavat itse oman läsnäolonsa sisäänkäynnin vieressä olevaan läsnäolokirjaan mennessä tullen. Oppilaat voivat myös poistua koulusta kesken koulupäivän tietyin rajoituksin, jotka oppilaan vanhemmat tai mahdollisesti koulun oikeustoimi ovat kyseiselle oppilaalle määränneet. Tästä esimerkkinä jotkut pienimmät oppilaat saivat poistua koulusta vain koulun työntekijän seurassa, esimerkiksi syömään tai kauppaan ostoksille. Toiset oppilaat saivat lähteä vaikkapa metsään, mutta vain jos mukana oli muitakin oppilaita. Nimilista oli aulassa julkisesti esillä, jossa kerrottiin mikä oli kullekin sallittua ja mahdollisista sääntörikkomuksista pystyi valittamaan kuka vaan kouluyhteisön jäsen.

Muita koulun erityispiirteitä olivat isokokoinen ja kaikille avoin lukujärjestys, josta oppilaat saivat valita mieleisensä aktiviteetit, sekä koulukokous ja oikeustoimi. Koulukokous on demokraattinen kokous, jossa päätetään kaikista koulun yhteisistä asioista. Koulukokouksessa päivitetään jatkuvasti koulun sääntöjä, joiden käytännön toteutumisesta puolestaan vastaa oikeustoimi. Kaikilla koulun

jäsenillä on yhtäläinen äänestys-oikeus koulukokouksissa iästä riippumatta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että koulun oppilaat ja henkilökunta päättävät, kuinka koulussa toimitaan. Esimerkiksi minun oli annettava koulukokoukselta lupaa tulla tutkimaan koulua. Vaikka vierailijana minulla ei ollut toimivaltaa tehdä omaa aloitetta, koska en ollut yhteisön jäsen, niin sain kuitenkin tehdä aloitteen koulun tutkimusvastaavan nimissä. Aloitteessani kerroin aikeeni ja keräsin yhteisön jäsenten tukea allekirjoitusten muodossa, jotta asiani pääsisi tärkeysjärjestyksessä nopeammin käsiteltävien aiheiden pariin. Sain hyvin ystävällisen vastaanoton koulun oppilailta ja jokainen, jolta pyysin tukea, allekirjoitti aloitteeni. Sain siis lyhyessä ajassa 20 allekirjoitusta, ja tutkimuspyyntöni hyväksyttiin heti seuraavassa kokouksessa yksimielisesti.

Huomasin jo ensimmäisellä vierailullani, että haastatteluiden saaminen ei ole mikään itsestäänselvyys. Koska demokraattisessa koulussa oppilaille on hyvin selvää heidän omat oikeudet ja vapaudet, niin heidän olisi myös hyvin helppo kieltäytyä haastattelusta. Minusta tämä on hyvä asia, sillä haluankin tehdä sellaista tutkimusta, jonka osallistujat ovat mukana omasta tahdostaan, eivätkä vain koska eivät uskalla sanoa aikuiselle ”ei”. Demokratische Schule X pyrkii tunnistamaan ja ennaltaehkäisemään myös piilevää hierarkiaa, mikä myös palvelee oppilaiden oman tahdon kehittymistä ja rohkeutta sen ilmaisemiseen (Demokratische Schule X, koulun konsepti).

4.3 Tutkimusetiikka ja tutkimusluvut

Harriet Strandellin mukaan lapsiin kohdistuvassa tutkimuksessa on kahdenlaista näkemystä, joiden vuoksi lasten asema tutkimuksessa koetaan olevan erityinen: ensinnäkin lapsi nähdään perinteisesti aikuista haavoittuvampana, ja näin erityisen suojelun tarpeessa olevana. On helppoa ymmärtää tämä näkökanta, vaikka se kohtaa myöskin perusteltua kritiikkiä. Punch (2002) puolestaan argumentoi, että vaikka lapsi nähtäisiinkin

kompetenttina toimijana, niin heitä on kuitenkin huomioitava erityisesti, jotta lasten ja aikuisten välinen valtasuhde korjaantuisi. (Lagström ym., 2010, s. 92)

Ihmislähtöisen tutkimuksen etiikassa keskeistä on suostumus, joka perustuu tutkittavan ymmärrykseen siitä, mitä ollaan tutkimassa. Toisekseen on tärkeää suojella tutkittavan yksityisyyttä ja kohdella saatuja tietoja luottamuksellisesti. Tämä edellyttää niiden seikkojen häivyttämistä julkaistavasta materiaalista, josta yksilö voitaisiin tunnistaa. (Lagström ym. 2010, s. 95-102)

Lähtökohtaisesti olosuhteet ja tutkimusasetelma eettisen tutkimuksen tekoon tutkimussuunnitelmassani olivat hyvät: koska koulun toiminta perustuu itsemäärittämisteorian toteuttamiseen oppilaiden kohdalla (Demokratische Schule X, koulun konsepti), voidaan olettaa, että demokraattisessa koulussa lapset ovat tottuneita siihen, että heidän näkemyksiään ja päätöksiään kunnioitetaan. Kuten tutkimuksen toteutuksesta kuvasin, koulun demokraattinen kokous ensin käsitteli pyyntöni tulla tutkimaan koulua ja vasta tämän jälkeen oppilaiden vanhemmille lähetettiin tutkimuslupapyyntöt. Tämän lisäksi kysyin aina jokaiselta haastateltavalta oppilaalta erikseen kiinnostusta osallistua tutkimukseen antamalla haastattelun. Tein tämän ystävällisellä tavalla ja jos oppilas edes eleillä ilmaisi ettei oikeastaan haluaisi osallistua, niin vastasin, että kieltävä vastaus on täysin ok ja jätin oppilaan rauhaan. Näin saattoi käydä esimerkiksi, jos oppilaalla oli muuta mielenkiintoista tehtävää sillä hetkellä. Tällä tavoin olen pyrkinyt varmistamaan, että tutkimuksessa on haastateltu vain lapsia, jotka aidosti ovat halunneet osallistua tutkimukseen ja joiden vanhemmat ovat antaneet kirjallisen suostumuksensa. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden nimet on vaihdettu ja muutenkin tunnistettavuus häivytetty sellaisissa kohdissa, joissa henkilö olisi saatettu tunnistaa ilman nimeäkin.

Koska luonnollisesti minulle ei voida luovuttaa koulun oppilaiden vanhempien yhteystietoja, niin koulu lupasi hoitaa tutkimuslupapyyntöjen toimittamisen puolestani. Laitimani tutkimuslupapyyntö on tämän gradun liitteenä. Toimitin sen koululle sekä tulostettuna, että PDF-muotoisena. Koulu lähetti tutkimuslupapyyntöt kaikille oppilaiden vanhemmille sähköisesti PDF:nä.

Valitettavasti vain noin 20% vanhemmista vastasi tutkimuslupapyyntöni, mutta saaduista vastauksista kaikki olivat myönteisiä.

4.4 Tutkimussuunnitelman tarkentuminen

Vierailtuani Demokratische Schule X:ssä kiinnostuin erityisesti tutkimaan oikeustoimea. Oikeustoimi on se toimielin, jossa koulukokouksen luomat säännöt ilmenevät käytännössä - siellä käydään keskusteluita säännöistä käytännön tasolla ja pohditaan, miten sääntöjä sovelletaan erilaisissa tilanteissa. Näen oikeustoimen toiminnassa paljon potentiaalia lisäsovelluksena ja tukitoimena myös Suomen peruskoulujen toiminnalle. Opettajilla on monesti jo valmiiksi kädet täynnä töitä, eikä kaikkia riistiriitoja oppilaiden välillä aina ehdi selvittää niin perusteellisesti, kuin tilanne vaatisi. Oikeustoimessa myös oppilailla on aktiivinen rooli, ja sen avulla he voivat oppia sovittelutaitoja sekä demokraattista prosessia.

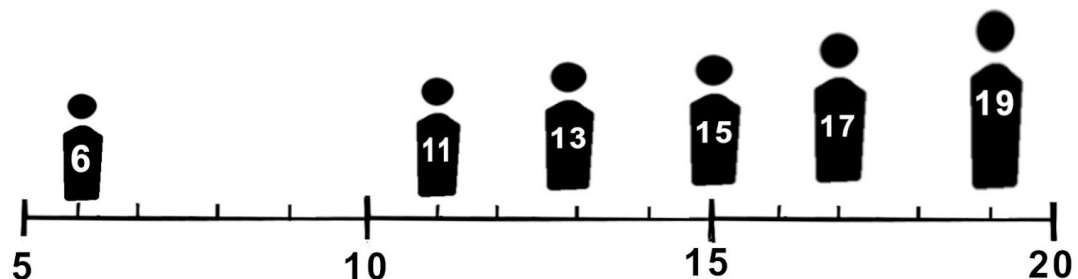
4.5 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus, jonka aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt haastattelua. Tuomen ja Sarajärven (2010) mukaan haastattelemisen tarkoitus on hyvin yksinkertainen - kun halutaan ymmärtää ihmisten toimintaa, on parasta kysyä häneltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi, 2010, s.84). Voidakseni tutkia oikeustoimea monipuolisista näkökulmista, päätin haastatella sekä aikuisia että lapsia. Voidaan olettaa, että aikuisilla on paljon yksityiskohtaista tietoa oikeustoimen toiminnasta, mutta mikäli oppilaiden ääntä ei olisi saatu tutkimuksessa kuulumaan, niin jotain olennaista olisi jäänyt puuttumaan.

Olin aineistonkeruumatkalla Demokratische Schule X:ssä viiden päivän ajan 18-22.3.2019. Ensimmäiset päivät käytin tutustumiseen ja suhteiden luomiseen.

Koulun toiminnalle on tyypillistä, että ensin tutustutaan, sillä kaikki perustuu vapaaehtoisuuteen. Haastattelut suoritin kolmantena, neljäntenä ja viidentenä päivänä, jonka jälkeen palasin takaisin Suomeen. Haastateltavien valintaan vaikutti ikä, halukkuus olla haastateltavana ja yhteiset aikataulut. Pyrin valitsemaan mahdollisimman erilaisia haastateltavia - sekä ihan pieniä oppilaita, joista nuorin oli 6-vuotias, että vanhempia oppilaita, joista vanhin oli 17-vuotias. Tämän lisäksi haastattelin myös koulun entistä oppilasta, joka oli palannut koululle vapaaehtoisena työntekijänä, koulun työntekijöitä sekä yhtä oppilaan vanhempaa. Haastateltavana oli yhteensä 9 henkilöä. Pyrkimykseni oli saada näin mahdollisimman monipuolisia ja erilaisia näkökulmia oikeustoimen toimintaan. Olisin mieluusti haastatellut myös oppilaita, joista on tehty runsaasti valituksia, ja kuulla heidän näkemyksiään oikeustoimesta. Valitettavasti en saanut heiltä tutkimuslupapyyntöäni allekirjoitettuna takaisin, joten minun oli vain vedettävä tämä optio pois listaltani. Alla olevasta kaaviosta näkee ikäjakauman oppilaiden osalta. Sisällytin kaavioon myös koulun entisen oppilaan. Kaaviossa näkyvien henkilöiden lisäksi haastateltavanani oli kolme aikuista.

Haastateltujen oppilaiden ikä graafisesti esitettynä:

Haastatteluni oikeustoimen toiminnasta rakentui neljän ydinkysymyksen ympärille, jotka olivat:

- 1) Mikä on haastateltavan näkemys siitä, mitä koulun oikeustoimi on ja miten se toimii
- 2) Mitä rooleja haastateltavalla on ollut oikeustoimessa ja millaisia kokemuksia hänellä on oikeustoimesta
- 3) Kuinka oikeudenmukaisena haastateltava pitää koulun oikeustoimea
- 4) Mikä on oikeustoimen merkitys koululle haastateltavan mielestä

Näiden kysymysten lisäksi kysyin muitakin asioita, kuten haastateltavan historiasta koulun suhteen, mahdollisesta koulukiusaamisesta, sekä demokraattisessa koulussa oppimisen erityispiirteistä. Jätän nämä muut osiot tämän kyseisen tutkimustyön ulkopuolelle, ja keskityn vain niihin haastatteluosuuksiin, jotka koskevat oikeustoimea. Haastatteluni olivat luonteeltaan keskustelevia ja pyrin omalta osaltani luomaan haastattelutilanteesta avoimen ja rennon. En kysynyt kysymyksiä ennalta määrättyssä järjestyksessä, vaan keskustelun kulussa sopivalta tuntuvana hetkenä, ja kysyin myös paljon lisäkysymyksiä päästäkseni mahdollisimman hyvin aiheen sisälle.

Haastattelut suoritettiin saksankielellä, joka on toinen äidinkieleni. Haastatellessani tein samalla muistiinpanoja tietokoneelle, sekä nauhoitin haastattelun varmuuden vuoksi kahta eri nauhoituslaitetta käyttäen. Haastattelut olivat tyypillisesti 25-40min pituisia, mutta joukossa oli myös yksi paljon lyhyempi haastattelu (15min) ja muutama tavallista pidempi, joista pisin oli 55min pitkä. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 8063 sanaa.

4.6 Aineiston analysointimenetelmä

Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä, joka on laadullisen tutkimuksen tekoon sopiva perusanalyysimenetelmä (Tuomi&Sarajärvi, 2018, s.103). Tutkija Timo Laineen esityksen pohjalta laadittu runko laadullisen tutkimuksen laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisestä, jota olen

tutkimukseni analyysissä soveltanut, olen tiivistänyt Lainetta mukaillen seuraavanlaisesti:

1. Päättää mikä aineistossa on kiinnostavaa ja tee selkeä päätös
2. Käy läpi tutkimus ja kerää sieltä kaikki tutkimuskysymysten kannalta relevantit osiot
3. Luokittele, teemoita ja tyypittele aineisto
4. Kirjoita yhteenveto

Koska kiinnostavien kohtien keruu aineistosta on myös Tuomen ja Sarajärven näkemyksen mukaan ongelmallinen tutkijan subjektiivisen näkemyksen vuoksi, olenkin keskittynyt keräämään aineistosta tutkimuskysymysteni kannalta oleelliset kohdat. (Tuomi&Sarajärvi, 2018, s. 104) Olen siis aineistoani läpikäydessäni tiukasti keskittynyt havainnoimaan: ”vastaako tämä tutkimuskysymykseeni?” ja olen siis käynyt aineistoni läpi useaan otteeseen, aina tutkimuskysymys kerrallaan.

4.6.1 Aineiston litterointi

Litteroin saksankieliset haastattelut oikeustoimea käsitteleviltä osin suoraan suomeksi. Aineistoa oli yhteensä reilu 7000 sanaa. Haastatteluista neljä oli aikuisten kanssa tehtyjä ja viisi oppilaiden kanssa, eli yhteensä haastatteluja oli yhdeksän. Litteroinnin suoritin tutkimuskysymysteni kannalta oleellisista osuuksista nauhoitusta kuunnellen. Kävin joka kohdan huolellisesti lävitse, jotta pystyin löytämään jokaiselle ilmaisulle mahdollisimman täsmällisen suomenkielisen vastineen. Tulostin kaikki litteroidut tekstit ja merkkasin värikynällä jokaisesta haastattelusta tutkimuskysymysten kannalta relevanteimmat osiot. Tein tämän niin, että valitsin jokaiselle tutkimuskysymykselle oman värin, ja kävin merkkaamassa väriä kaikkiin kohtiin, jotka liittyvät kyseiseen tutkimuskysymykseen.

4.6.2 Aineiston analyysi vaihe 1

Seuraavaksi annan esimerkit jokaisen tutkimuskysymyksen kohdalla tekstistä relevantiksi merkitsemäni osion kera. Tarkoitukseni on tiivistää jokaisen kappaleen ydinsanoma ja aloitin tämän prosessin merkkäämällä jokaisen tutkimuskysymyksen omalla koodivärillä ne kohdat, jotka vastaavat kyseiseen tutkimuskysymykseen. Tämä vaiheen tarkoitus on auttaa hahmottamaan vastauksia ja toimia valmisteluna analyysin seuraavaa vaihetta varten.

Tutkimuskysymys 1: Mitä merkityksiä oikeustoimelle annetaan?

“Minun näkökulmasta, se on paikan sydän, kaikista tärkein, vaikka monille se tuntuu negatiiviselta, koska oikeustoimi on vaivalloinen, kun pitää puhua pitkästi, keskustella tapauksista, ja myös sanktioiden selvittämistä... mutta minulle se on se sydän, koska vain oikeustoimen kautta/ansioista minun työntekijänä ei tarvitse olla autoritäärinen.”

Tutkimuskysymys 2: Mikä funktio oikeustoimella on?

“Olen sitäkin joskus – koulun retkillä tai liikuntasalilla, toki – tulee konfronteerattua ihmisiä toisinaan huonosta käytöksestä tai sääntörikkomuksesta. Aina ei voi odottaa seuraavaa päivää, kunnes se käsitellään oikeustoimessa, mutta vain oikeustoimen kautta voin pysyä rauhallisena, minun ei tarvitse huutaa kenellekään, ei tarvitse nalkuttaa kenellekään... voin pysyä täysin rauhallisena, kirjoittaa valituksen. Se on myös hyvä venttiili lapsille, kun heillä on riitaa, ja he kirjoittavat valituksen, niin he tietävät, että asia on ok, se tullaan selvittämään. Että voin jotenkin kanavoida sen, raivoni, tai sen että minne haluan ... ja työntekijänä en ole... sehän on kauneinta siinä... työntekijänä olet niin paljon tekemisissä sen kanssa, että komennat lapsia ja pidät rauhasta huolta luokahuoneessa... täällä ei toki ole klassisia luokkia, mutta oikeustoimen kautta voin, olen huomannut, sanoa:

vastuu hyvästä käytöksestä ei ole vain yhden ihmisen harteilla, vaan se levitetään koko koululle.”

3. Tutkimuskysymys: Miten oikeustoimi toimii?

“Jos en osaa enää eteenpäin tai minulla on ongelma jonkun oppilaan kanssa, sitten on olemassa tuomareita, jotka selvittävät asian puolestani, minun ei tarvitse enää päättää mitä asian kanssa tapahtuu, voin todeta okei, tuomarit tekevät sen. Sen vuoksi minusta on tärkeää olla tuomari.”

4.6.3 Aineiston analyysi vaihe 2

Aineiston analyysin vaiheessa kaksi pureuduin tarkemmin merkitsemiini kohtiin. Kävin koko tekstin uudelleen lävitse ja poimin merkatuista osioista kokonaisia lauseita, joissa kysymyksen vastauksen ydin oli esitetty. Jos vastaus edellytti useamman lauseen, niin saatoin tiivistää asian omin sanoin lyhyemmäksi. Mahdollisuuksien mukaan pyrin aina käyttämään haastateltavan omia sanavalintoja ja pääasiassa sain poimittua aineiston ydinvastaukset haastateltavien valitsemia sanoja käyttäen. Kokosin nämä poimitut ydinlauseet jokaisen tutkimuskysymyksen alle omaan osioon.

Seuraavaksi pelkistin aineistoni keskeisimmät ydinteemat. Esittelen tämän kohdan seuraavia esimerkkejä käyttäen:

Tutkimuskysymys 1: Mitä merkityksiä oikeustoimelle annetaan?

*“Minun näkökulmasta, **se on paikan sydän, kaikista tärkein, vaikka monille se tuntuu negatiiviselta, koska oikeustoimi on vaivalloinen, kun pitää puhua pitkästi, keskustella tapauksista, ja myös sanktioiden selvittämistä... mutta minulle se on se sydän, koska vain oikeustoimen kautta/ansioista minun työntekijänä ei tarvitse olla autoritäärinen.***

Ylläolevan osion tiivistin seuraavanlaisesti:

- Se on paikan sydän
- Oikeustoimen ansiosta työntekijän ei tarvitse olla autoritäärinen

Tutkimuskysymys 2: Mikä funktio oikeustoimella on?

*... koulun retkillä tai liikuntasalilla, toki – tulee konfronteerattua ihmisiä toisinaan huonoa käytöstä tai sääntörikkomuksesta, aina ei voi odottaa seuraavaa päivää, kunnes se käsitellään oikeustoimessa, **mutta vain oikeustoimen kautta voin pysyä rauhallisena, minun ei tarvitse huutaa kenellekään, ei tarvitse nalkuttaa kenellekään...** voin pysyä täysin rauhallisena, kirjoittaa valituksen. **Se on myös hyvä venttiili lapsille, kun heillä on riitaa, ja he kirjoittavat valituksen, niin he tietävät, että asia on ok, se tullaan selvittämään. Että voin jotenkin **kanavoida sen, raivoni, tai sen että minne haluan ... ja työntekijänä en ole... sehän on kauneinta siinä...** työntekijänä olet niin paljon tekemisissä sen kanssa, että kiellät lapsia ja pidät rauhasta huolta luokkahuoneessa, täällä ei toki ole klassisia luokkia, mutta oikeustoimen kautta voin, olen huomannut, sanoa: **vastuu hyvästä käytöksestä ei ole vain yhden ihmisen harteilla, vaan se levitetään koko koululle.*****

Ylläolevat kohdat tiivistin näin:

- auttaa pysymään rauhallisena, sillä konflikti tullaan käsittelemään
- hyvä venttiili
- mahdollistaa raivon kanavoinnin hyvällä tavalla
- vastuu hyvästä käytöksestä jakaantuu koko koululle

3. Tutkimuskysymys: Miten oikeustoimi toimii?

Jos en osaa enää eteenpäin tai minulla on ongelma jonkun oppilaan kanssa, sitten **on olemassa tuomareita, jotka selvittävät asian puolestani**, minun ei

tarvitse enää päättää mitä asian kanssa tapahtuu, voin todeta okei, tuomarit tekevät sen. Sen vuoksi minusta on tärkeää olla tuomari.”

Tiivistettynä:

- tuomarit selvittävät asian puolestasi

Yllä oleviin esimerkkeihin lisättäköön, että monet kohdat olivat sellaisia, että poimin samat kohdat eri tutkimuskysymysten kohdalla. Esimerkiksi oikeustoimen tuoma turvallisuus oli teema, joka vastasi sekä oikeustoimen merkitykseen (tutkimuskysymys 1) että funktioon (tutkimuskysymys 2).

4.6.4 Aineiston analyysi vaihe 3

Seuraavaksi tulostin paperille näin koostamani aineiston ydinlauseet/ajatukset ja leikkasin jokaisen näkökulman omaksi suikaleeksi. Levitin nämä erilaiset näkökulmat pöydälle ja aloin etsimään niiden välisiä yhteyksiä, voidakseni muodostaa luokkia. Esimerkiksi tutkimuskysymyksen oikeustoimen merkityksestä yhteyteen keräsin mm. lauseet: “Jotta tunnet olosi koulussa turvalliseksi” ja “Se on koulun turvallisuus” muiden vastaavan tyyppisten lauseiden kera ja annoin kyseisen luokan otsikoksi turvallisuudentunne. Tämä luokka kuvailee siis yhtä monesta merkityksestä, joita koulun oikeustoimelle annetaan.

Valmiita muodostettuja luokkia kaikista kolmesta tutkimuskysymyksestä yhteensä oli 33kpl. Jokaisessa luokassa oli 2-9 haastatteluista poimittua näkökulmaa, ns. “ydinajatusta”, jotka muodostivat kyseisen luokan. Seuraavaksi esitän esimerkit kolmesta eri luokasta ja näytän mistä aineiston “ydinajatuksista” olen ne koostanut:

Turvallisuus

“se on koulun turvallisuus”

“jotta tunnet olosi turvalliseksi”

“tuo turvallisuudentunnetta”

“tuo turvallisuutta myös työntekijöille”

Rauha

“oikeustoimen ansiosta voin pysyä rauhallisena, ei tarvitse huutaa eikä nalkuttaa”
“yksinkertaisesti helpottaa yhdessä elämistä”
“tarkoituksena tukea rauhanomaisen yhteiselon toteutumista”
“varmistaa, että rauhanomaisen yhteiselon vastainen toiminta ei jää ilman seurauksia”
“valituksen kirjoittaminen on hyvä venttiili lapsille, tapa kanavoida raivoa”

Yhteisvastuu

“myös oppilaat voivat päättää milloin sääntöä on rikottu, ei vain työntekijät”
“vastuu hyvästä käytöksestä ei ole yhden ihmisen harteilla, vaan jakaantuu koko koululle”
“sillä on iso merkitys, että jokainen voi olla mukana päättämässä”

5 Tulokset

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset ensin tiivistetyssä muodossa ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen osalta, ja tämän jälkeen perusteellisemmin tutkimuskysymys kerrallaan. Esittelen keskeisimmät tulokseni aluksi pelkistetysti luomani kaavion avulla. Ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen vastaukset limittyvät osittain, sillä oikeustoimelle annetuilla merkityksillä ja sen funktiolla kouluyhteisössä on paljon yhteistä. Täten kaavio 1 on yhdistelmä ensimmäisestä ja toisesta tutkimuskysymyksestäni. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsittelee, mitä merkityksiä tutkimani koulun oikeustoimelle annetaan (kaaviossa käytän tästä lyhennettä “Merkitys”), ja toinen tutkimuskysymykseni tarkastelee sitä, mikä on oikeustoimen funktio koulussa (kaaviossa käytän lyhennettä “Funktio”).

Ensimmäisessä sarakkeessa (Kaavio 1) tuonesille aineistosta esille nostamiani teemoja: tasa-arvo, turvallisuus, rauha, yhteisvastuu, oikeudenmukaisuus, järjestys ja demokratia. Merkitys-sarakkeessa nostan esiin esimerkkejä siitä, miten oikeustoimelle annettu merkitys esiintyi aineistossani kyseiseen teemaan liittyen . toimin Vastaavasti myös toisen sarakkeen eli oikeustoimen funktion kohdalla. Esimerkiksi tasa-arvon teema ilmeni oikeustoimelle annettuna merkityksenä siten, että oikeustoimen avulla myös lapset voivat huomauttaa aikuisia, eikä vain toisin päin, mikä on tavanomaisempi tapa kouluissa. Tasa-arvon teema taas ilmeni koulun funktion puolella siten, että oikeustoimi antaa tunteen, että yhteisön jäsenillä on oikeuksia riippumatta siitä, minkä ikäinen henkilö on.

Tiivistetysti voidaan siis sanoa, että oikeustoimelle annettuja merkityksiä olivat tasa-arvo, turvallisuus, rauha, yhteisvastuu ja oikeudenmukaisuus .Jotta voidaan ymmärtää paremmin, mitä näillä sanoilla oikeasti tarkoitetaan ja millä tavalla nämä teemat aineistossani esiintyvät, on tarpeen perehtyä alla olevan kaavion lisäksi myös yksityiskohtaisempaan tutkimuskysymysten tarkasteluunkaavion 1 jälkeen. Samalla tavalla myös oikeustoimen funktion voidaan tiivistetysti todeta olevan tasa-arvon, turvallisuuden, rauhan, järjestyksen sekä demokratian tukeminen kouluyhteisössä.

Kaavio 1

	Merkitys	Funktio
Tasa-arvo	Oikeustoimen avulla myös lapset voivat huomauttaa aikuisia	Antaa tunteen, että yhteisön jäsenillä on oikeuksia
Turvallisuus	Se on koulun turvallisuus	Jotta tunnet olosi turvalliseksi koulussa
Rauha	Varmistaa rauhanomainen yhteiselo	Jotta konfliktit voidaan selvittää
Yhteisvastuu	Vastuu hyvästä käytöksestä levitetään koko koululle	
Oikeudenmukaisuus	Mahdollisuus valittaa sääntörikkomuksista ja saattaa tekijälle seuraamus	
Järjestys		Ilman sitä olisi kaoottista
Demokratia		Tukee demokraattista systeemiä

5.1 1. Tutkimuskysymys: Mitä merkityksiä oikeustoimelle annetaan?

Haastateltavani kokivat oikeustoimen olemassaolon tärkeäksi. He kuvailivat oikeustoimea mm. näin: “todella hyvä asia”, “sillä on suuri merkitys”,

“äärimmäisen olennainen ja tärkeä”, “välillä se tuntuu tärkeältä ja välillä ei”, “oikeustoimi on yhdessä [demokraattisen] koulukokouksen kanssa koulun peruspilarit”, “se on paikan sydän”, “se on tärkeä koululle”, “todella tärkeä” ja “kaunis mahdollisuus”. Eräs hyvin nuori oppilas sanoi: “Ei se ole niin tärkeä, mutta kyllä siitä voi tykätä”.

Haastattelemani vanhempi oppilas sanoi oikeustoimesta:

“no, se on, mielestäni – se on joka tapauksessa tärkeä koululle, se oikeustoimi, ja ilman sitä todennäköisesti moni asia menisi pieleen, sääntöjä ei voisi viedä läpi niin. Ja näin se on myös reiluin, ettei vain yksi henkilö tee päätöksiä vaan useampi, ja ettei ne [oikeustoimen tuomarit] ole vain opettajia, vaan myös oppilaita.”

Eräs työntekijöistä kuvaili oikeustoimea puolestaan näin:

“Minun näkökulmasta se on paikan sydän, kaikista tärkein, vaikka monille se tuntuu negatiiviselta, koska oikeustoimi on vaivalloinen, kun pitää puhua pitkästi, keskustella tapauksista, ja myös sanktioiden selvittämistä... mutta minulle se on se sydän, koska vain oikeustoimen ansioista minun työntekijänä ei tarvitse olla autoritäärinen.”

Oppilaan vanhempi kommentoi oikeustoimea seuraavasti: “Oikeustoimen kokous on esimerkiksi pojalleni todella tärkeä. Hänen mielestä se on todella tärkeää – se oikeustoimen kokous, hän on myös täysin yksimielinen sen kanssa... jotta konfliktit ja erilaiset asiat voidaan selvittää silloin, kun niitä ei voi itsestään selvittää, hänen mielestään on todella hyvä asia, että oikeustoimen kokous on olemassa, jotta asiat voidaan selvittää ja saattaa päätökseen. Nuorimman lapseni kohdalla taas huomaan, että hänelle ei ole niin tärkeää kirjoittaa valitusta – joko konflikti selvitetään saman tien tai se vedetään takaisin. Vanhimman lapsen kohdalla se vaihtelee – välillä se tuntui tärkeältä ja välillä ei.”

5.1.1 Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

Oikeustoimi tukee tasa-arvoa aikuisten ja oppilaiden välillä. Siitä sanottiin seuraavaa: “tuo avoimuutta koulun ilmapiiriin”, “mahdollistaa tasa-arvoa” ja “sen ansiosta opettajien ja työntekijöiden ei tarvitse olla arvioijina”. Oikeustoimen myötä ei ainoastaan yksi ihminen päättä asioista, vaan päätökset tehdään demokraattisesti. Tämä antaa tunteen, että aikuiset eivät ole hierarkkisesti tärkeämpiä kuin oppilaat. Oikeustoimen sanottiin olevan “reilu sikäli, että päätöksiä eivät tee ainoastaan opettajat, vaan myös oppilaat”. Oikeustoimen ansiosta myös lapset voivat huomauttaa aikuisia. Myös oikeudenmukaisuuden teemoja ilmeni, kun haastateltavat pohtivat oikeustoimen merkitystä. Eräs oppilas mietti kuvitteellisen tilanteen: “Ilman sitä ei tapahtuisi mitään, jos joku vaikka potkaisisi päin kasvoja”. Hän sanoi, että tämä nyt on raju esimerkki, joka hänen mieleensä juolahti, mutta näin oppilas halusi kuvata, että ilman oikeustoimea hän kokisi itsensä avuttomaksi: jos ei olisi instanssia, joka hoitaisi sääntörikkomuksia, jäisi vaihtoehdoksi vain hyväksyä tilanne tai lyödä takaisin, ja siinä ei hänen mielestään olisi mitään järkeä. Hän sanoi, että tämä nyt on raju esimerkki, joka hänen mieleensä juolahti, mutta näin hän halusi kuvata tilannetta, että jos koulussa ei olisi oikeustoimea hän kokisi itsensä avuttomaksi, sillä jos ei olisi instanssia, joka hoitaisi sääntörikkomuksia, jäisi vaihtoehdoksi vain hyväksyä tilanne tai lyödä takaisin, ja siinä ei hänen mielestään olisi mitään järkeä. Toki ainakin suomalaisessa peruskoulussa on monta eri kurinpidon tasoa kasvatuskeskustelusta aina määräaikaiseen erottamiseen (Opetushallitus 2019), joiden avulla tämän kaltaisiin tilanteisiin on tarkoitus vastata. Kuinka hyvin oppilaiden välisiä konflikteja käytännössä pystytään havainnoimaan ja ratkaisemaan on toinen kysymys. Haastatteluiden aineistossa kävi ilmi eräs tapaus, jossa saksalaisessa koulussa ei oltu puututtu pitkäaikaiseen fyysiseen kiusaamiseen, joten tämä lienee tapauskohtaista ja eri koulujen kapasiteetti kitkeä kiusaamista vaihtelee.

Oikeustoimen avulla “asiat voidaan selvittää ja saattaa päätökseen”. Se on “mahdollisuus valittaa sääntörikkomuksista ja saattaa tekijälle seuraamus”. Oikeustoimi “antaa tunteen, että yhteisön jäsenillä on oikeuksia”. Oikeustoimi

antaa konkreettista tukea ja apua: sen ansiosta “ei tarvitse osata ratkoa ongelmia yksin, sillä tuomarit selvittävät asian puolestasi”. Se on “mahdollisuus selvittää asioita, joita voi vielä selvittää” ja “paikka, jossa puhutaan asiat perusteellisesti auki”.

5.1.2 Yhteisön osallistaminen ja yhteisvastuu

Oikeustoimi osallistaa koko yhteisöä. Eräs oppilas kommentoi: “Sillä on iso merkitys, että jokainen voi olla mukana päättämässä”. Niin oppilaat kuin työntekijätkin ovat mukana päättämässä siitä, onko jotain sääntöä rikottu vai ei. Eräs koulun työntekijä kommentoi: “oikeustoimen kautta voin, olen huomannut, sanoa: vastuu hyvästä käytöksestä ei ole vain yhden ihmisen harteilla, vaan se levitetään koko koululle.”

5.1.3 Turvallisuus

Oikeustoimen koetaan lisäävän turvallisuudentunnetta. Näin haastateltavat kuvailivat: “se on koulun turvallisuus”, “tuo turvallisuudentunnetta”, “jotta tunnet olosi koulussa turvalliseksi” ja “oikeustoimi tuo turvallisuutta myös työntekijöille”. Myös rauhanomaisuus mainittiin haastattelussa: “tarkoituksena on tukea rauhanomaisen yhteiselon toteutumista”, “varmistaa rauhanomainen yhteiselo”, “oikeustoimen ansiosta voin pysyä rauhallisena, ei tarvitse nalkuttaa, eikä huutaa”.

5.2 2. Tutkimuskysymys: Mikä funktio oikeustoimella on?

Tämän tutkimuskysymyksen kohdalla nousi paljon samoja teemoja, kuin edellisenkin tutkimuskysymyksen kohdalla. Oikeustoimen annetut merkitykset ja

sen funktio koulun toiminnalle ovat luonnollisesti läheisesti kytköksissä, mikä selittää useita yhtäläisyyksiä. Kuitenkin vivahde-erojakin löytyy, ja oikeustoimen funktio on kuitenkin selkeästi omanlainen näkökulma aiheeseen.

5.2.1 Rauhanomainen yhteiselo ja turvallisuus

Oikeustoimen funktiona on edistää rauhanomaista yhteiseloä. Haastateltavat kuvailivat seuraavasti: “jotta konfliktit ja erilaiset tilanteet voidaan selvittää”, “tarkoituksena tukea rauhanomaisen yhteiselon toteutumista”, “jos joku tekee jotain toiselle, voi kirjoittaa valituksen, asia käsitellään, siitä keskustellaan ja tilanteesta riippuen tekijä saa seuraamuksen”, “varmistaa, ettei rauhanomaisen yhteiselon vastainen toiminta jää seuraamuksitta”, “jotta toista satuttanut saisi seuraamuksen”, “jotta oppilas, joka häiritsee toista, voi saada seuraamuksen” ja “jotta tilanteet voidaan selvittää ja saattaa päätökseen”. Luonnollisesti oikeustoimen funktiona on myös turvallisuudentunteen edistäminen. Haastatteluissa mainittiin seuraavaa: “jotta tunnet olosi turvalliseksi koulussa”, “koulun turvallisuus” ja “myös työntekijöiden turvallisuus.” Oikeustoimi ehkäisee avuttomuutta: “oppilaat eivät ole avuttomia tai opettajien armoilla” ja “jotta sille tehdään jotain, jotta satutettu ei ole avuton.”

5.2.2 Järjestys ja siisteys

Oikeustoimi on olennainen niin järjestyksen ja siisteyden ylläpitämisen kuin myös yleisen toimivuuden kannalta. Näin haastateltavat kuvailivat: “ilman sitä olisi kaoottista”, “ilman oikeustoimea moni asia menisi pieleen”, “helpottaa yhteiseloä”, “konfliktit voidaan selvittää”, “varmistaa, että järjestyksen ja siisteyden vastainen toiminta ei jää seuraamuksitta”, “ilman sitä sääntöjä ei voisi viedä läpi”, “tärkeää, jotta kaikki toimii”, “tällainen koulu ei toimisi ilman oikeustoimea”, “tukee järjestystä ja siisteyttä” ja “selventää mihin kutakin tavaraa ja tilaa voidaan käyttää”.

5.2.3 Tasa-arvo

Oikeustoimi ilmentää tasa-arvoa yhteisön jäsenten kesken, mikä onkin keskeinen arvo koulun omassa konseptissa (Demokratische Schule X, koulun konsepti). Tasa-arvoon liittyen haastatteluissa sanottiin oikeustoimesta seuraavaa: “mahdollistaa, ettei työntekijän tarvitse olla autoritäärinen”, “ei vaan opettajat, vaan myös oppilaat tekevät päätöksiä”, “mahdollistaa, että kaikki voi olla mukana tekemässä päätöksiä”, “oppilaat voivat valittaa työntekijöistä, jos hän tekee jotain ikävää”, “yhdessä äänestetään onko henkilö rikkonut sääntöä vai ei”, “ei vaan yksi vaan useampi tekee päätöksiä”, “antaa tunteen, että yhteisön jäsenillä on oikeuksia”, “lapset voivat huomauttaa aikuisia, eli jos he rikkovat säännön, jota he itse ovat olleet myös päättämässä” ja “mahdollistaa sen, että aikuinen voi osoittaa tehneensä virheen ja pyytää anteeksi”.

Koulun työntekijä kuvaili, kuinka hän on käyttänyt oikeustoimea osoittaakseen oppilaalle, että hän aikuisena oli tehnyt virheen ja halusi näin pyytää anteeksi oppilaalta, kirjoittamalla valituksen itse itsestään: *“...huusin kerran yhdelle pojalle päin naamaa kunnes hän itki, ja se... en tuntenut itseäni hyväksi sen jälkeen. Ja sitten kirjoitin valituksen itseäni vastaan ja selvitin asian. Että pystyin näyttämään, katso, tein virheen. Se tuntui paremmalta. Minusta se oli okei, minusta se oli cool. Kaunista, että tällainen mahdollisuus on. Ja no, ei se nyt ole niin, että menen oikeustoimeen ja syntini annetaan anteeksi tai jotain... ei siinä ole mitään uskonnollista tai sellaista, mutta se on tapa selvittää asioita, joita voi vielä selvittää – okei, voi sanoa: onko sulla vielä jotain sanottavaa, ja lapset ottavat tällaisen hirveen hyvin vastaan, he ovat joskus ihan todella yllättyneitä, kun aikuinen pyytää anteeksi jostain.”*

5.2.4 Demokraattinen oikeusjärjestelmä

Oikeustoimi on konkreettinen esimerkki siitä, miten demokratia ilmenee Demokratische Schule X:ssä itse demokraattisen koulukokouksen rinnalla.

Haastatteluissa sanottiin oikeustoimesta seuraavaa: ”se on kuin valtion oikeussysteemi”, ”oikeusjärjestelmän tapainen”, ”tukee demokraattista systeemiä”, ”tällainen koulu ei toimisi ilman oikeustoimea”, ”kaikki tietää, että sääntöjä on, ja että jos niitä rikotaan, voi tulla valitus” ja ”ilman oikeustoimea sääntöjä ei voisi viedä läpi”.

Yksi Demokratische Schule X:n entisistä oppilaista reflektoi, mitä oikeustoimi mahdollistaa verrattuna tavanomaiseen peruskouluun, josta hänellä myös oli kokemuksia oppilaana olosta: *”Uskon, että sen ansiosta, että meillä on oikeustoimi, niin opettajia ja työntekijöitä ei laiteta tilanteeseen, jossa heidän täytyy olla arvioijina. Sinulla ei ole... jos nyt peruskoulussa vaikkapa jos teet jotain, mikä ei ole sallittua, niin lopulta sinulla on opettaja, jonka täytyy sitten yksin, eli hänen täytyy ja hän saa, minusta kumpikin on problemaattista yksin, rangaista jotakuta sitten. Se on sikäli hölmöä, koska ensinnäkin opettajan ja oppilaan välisestä suhteesta tulee jotenkin outo, ja toisekseen, koska sehän on täysin kontrolloimatonta, mitä hän voi tehdä. Uskon, että sen kautta, että meidän työntekijöiden ei tarvitse kävellä täällä ympäriinsä tuomitsevasti sanoen: ”sinä, sinä”, kehoituksia jaellen, vaan kaikki tietävät, että asia selvitetään oikeustoimessa, siellä on tuomareita kaikista ikäryhmistä, siellä voi lapset päättää sinun asioista yhtä lailla kuin työntekijät. Se vasta tekee sen mahdolliseksi, että täällä voi työntekijänä olla tasa-arvoisena. Ja se on tietääkseni äärimmäisen tärkeää sille, jotta kaikki toimii niin kuin toimii. Eli että on tunne siitä, että työntekijä ei ole jotain parempaa kuin minä. Tai jotain hierarkkisesti korkeampaa, vaan hän on vain kouluyhteisön jäsen. Sitä se mahdollistaa.”*

5.3 3. Tutkimuskysymys: Kuinka oikeustoimen koetaan toimivan?

Oikeustoimen koetaan monin tavoin toimivan hyvin tai jopa erittäin hyvin, mutta samanaikaisesti sen toiminta sai osakseen myös jonkin verran kritiikkiä.

Puutteita ja haasteita tiedostetaan, ja oikeustoimea pyritään kehittämään paremmaksi. Oikeustoimen kehittämisestä sanottiin mm. seuraavaa: “oikeustoimea voisi parantaa”, “oikeustoimea muutetaan paremmaksi” ja “yritämme kehittää oikeustoimea”. Oikeustoimea ei myöskään aina koettu tarpeelliseksi kaikkien tilanteiden ratkomiseen: “en aina kirjoita kaikesta valitusta, jotkut asiat on parempi ratkoa saman tien kasvotusten” ja “kirjoitan valituksen silloin, kun se tuntuu järkevämmältä kuin asian selvittäminen omin päin.”

5.3.1 Valittamisen kynnystä pyritään pitämään matalana

Demokratische Schule X:ssä pyritään tunnistamaan ja purkamaan myös piileviä hierarkioita, sillä koulussa tiedostetaan, että hierarkiaköyhissäkkin yhteisöissä on yksilöitä, jotka eivät ilmaise omia ajatuksiaan yhtä helposti kuin toiset (Demokratische Schule X, koulun konsepti). Haastattelemani työntekijä sanoi “valituksen kirjoittamiseen rohkaistaan, se ei ole vasikoimista.” Sekä aikuisten että oppilaiden haastatteluissa tuli esiin, että oikeustoimi ehkäisee avuttomuutta: “kohdehenkilö ei ole vain opettajien armoilla”, “oikeustoimen ansiosta kohdehenkilö ei ole avuton” ja “jos jotakuta satutetaan, hän ei ole avuton - voi kirjoittaa valituksen ja asia käsitellään.”

Koulun työntekijän haastattelussa ilmeni, miten hän omalta osaltaan pyrkii ylläpitämään matalaa kynnystä valitusten kirjoittamiseen oikeustoimelle, jotta se ei jäisi uskaltamisesta kiinni: *“Minä tosin... on olemassa työntekijöitä, jotka yrittävät estää sen, heillä on mielikuva klassisesta pedagogiikasta, että sinun on oltava täydellinen, et saa tunnustaa virheitäsi. Mutta minä, minusta se on tärkeää, myös pikku asioiden kohdalla – ja niin, kannustin lapsia: kirjoita valitus minua vastaan. Se on tärkeää, tiedätkös, haluan olla myös esikuva, enkä voi odottaa 7-vuotiaalta, että sinun täytyy tulla oikeustoimeen, olla hiljaa, kuunnella, jos en itse mallinna sitä. Kaikki mitä odotan lapsilta, minun on voitava elää todeksi. Siksi minusta on hyvä, että jos olen tehnyt virheen, niin he kirjoittavat minusta valituksen. Jotkut olivat minulle, että Joonas... eihän tuo nyt ollut*

mitään, mitä oikein meinaat... mutta minusta se on tärkeää, jotta lapset näkevät: oikeustoimi, sinne jokaisen on mentävä, myös minun työntekijänä on mentävä sinne, kun oikeustoimi minua kutsuu.”

Haastattelija: “Niin varmasti on sellaista, että lapset eivät uskalla kirjoittaa valitusta aikuisista...”

Työntekijä: *”Juuri niin, haluan sanoa, että minusta se on hyvä asia. Ja samalla haluaisin myös, että myös paras ystävä voisi kirjoittaa valituksen parhaasta ystävästään, ilman että he eivät enää olisi ystäviä sen jälkeen. Haluan mallintaa heille, että kirjoittamalla valituksen minusta autat minua. Ja että jos olet rikkonut sääntöä, niin se ei ole maailmanloppu, mutta on tärkeää, että keskustelemme siitä...”*

5.3.2 Oikeustoimi tukee hyvien ihmissuhteiden muodostumista

Erityisesti kahden oppilaan haastattelun kohdalla nousi esiin se, miten positiivisesti oikeustoimi on vaikuttanut heidän ihmissuhteiden muodostumiseen koulunkäyntiin liittyen. Kummatkin heistä ovat ottaneet aktiivisen roolin oikeustoimen tuomareina. Toinen heistä on teini-ikäinen koulun nykyinen oppilas, ja toinen nyt jo täysikäinen entinen oppilas, joka on palannut koululle vapaaehtoistyöntekijänä. Kummatkin kertoivat ensin käyneensä tavanomaista peruskoulua, jossa olivat alkuun menestyneet hyvin, mutta sitten tylsistyneet, turhautuneet ja ruvenneet häiriköimään: “istuin oikeastaan joka viikko rehtorin luona” - kommentoi toinen heistä. Kyseinen oppilas oli jäänyt luokalle ylä-asteella, saanut surkeita numeroita, mutta vaihdettuaan Demokratische Schule X:ään hän oli vain vuodessa tehnyt täyskäännöksen ja suorittanut peruskoulun päättötodistuksen huippuarvosanoin.

Oppilas kertoo kokemuksestaan Demokratische Schule X:ssä, kysyessäni onko häntä vastaan kirjoitettu valituksia oikeustoimeen:

“Öhh... tuota.. harvinaisempaa on ollut se, että minua vastaan olisi kirjoitettu valitus, se on aika mielenkiintoista myös, koska aiemmin, kun olin peruskoulussa, istuin oikeastaan joka viikko rehtorin luona, koska olin jotain... hiipinyt ulos polttamaan tupakkaa, tai varastanut jotkut kaapinavaimet ja no, tein vain typeryyksiä, ja no, en tiedä... sitten tulin tänne ja minulla oli jotenkin niin suuri kunnioitus sille, että täällä on sellainen oikeuskäsittely, että ei minua oikeastaan enää huvittanut hölmöillä ja tehdä juttuja. Ja hmm...”

Kysyin tarkemmin, mikä oli se tekijä, mikä sai positiivisen muutoksen hänessä aikaan. Kyseinen koulun entinen oppilas vastasi:

“Sanoisin, että se perusasenne, mikä minulla kyseistä kouluinstituutiota kohtaan oli – en tullut juurikaan toimeen yhdenkään opettajan kanssa vanhassa koulussani, olin aina vain se joka saa huonoja numeroita ja aina vaan hölmöilee, ja sitten ajattelin, että no joo, sitten olen se. Ja olin vihainen, ja olin epätyytyväinen, enkä halunnut olla tekemisissä... ja mitä enemmän opettajat tulivat autoritäärisellä tavalla ja yrittivät antaa minulle varoituksia ja vanhempainkeskusteluja ja blaablaablaa, sitä huonompi suhteeni kouluun oli ja sitä enemmän ajattelin, että eipä minulla ole muutenkaan mitään menetettävää ja silleen, ei minulla muutenkaan ole hyvää mainetta menetettävänä, niin sitten minulla on ainakin hupini tai näin ja annan takaisin sen, mitä teette minulle täällä. Tulin sitten tulin tänne, ja minulla oli hyvä suhde työntekijöiden kanssa, olimme tasa-arvoisia, ja minulla oli se tunne, että se paikka, jonne joka päivä menen, on jotain merkityksellistä. Eikä jotain, missä olen pakotetusti, jotain mitä en oikeastaan halua ja joka tekee minulle vain pahaa. Ja se vaan oli sellainen perusteellisesti erilainen suhde, joka minulla oli kouluun. Ja siksi ajattelin, että hei, miksi haluaisin täällä jotain juttuja... tai no, tietysti, en ollut mikään pyhimyskään aina täällä, kyllä siinä aina silloin tällöin jotain oli, mutta vähän valituksia, vain hyvin vähän valituksia, minun koulussa olemisesta täällä.”

5.3.3 Oikeustoimi toimii pääosin hyvin ja huolellisesti

Oikeustoimi on monella tapaa hyvin toimiva toimielin demokraattisessa koulussa. Sekä aikuisten, että oppilaiden haastatteluissa tuli ilmi positiivisia seikkoja: "oikeustoimi toimii hyvin", "olen tyytyväinen siihen, miten oikeustoimi toimii", "oikeustoimi on mahtavaa ja nerokasta", "valitusten käsittely on sujunut mielestäni hyvin". Haastatteluissa tuotiin esiin oikeustoimen huolellisuutta: "asiat puhutaan perusteellisesti auki", "täytyy aina itse olla paikalla selittämässä, mitä tapahtui", "oikeustoimi mahdollistaa sen, että asioista puhutaan perusteellisesti". Eräs nuorempi oppilas toi esille oikeustoimen tavasta toimia: "oikeustoimessa on oltava varma kaikesta", jolla hän viittasi siihen, että päätöksiä ei tehdä heppoisin perustein, ja että oikeusprosessiin kuuluu ongelmatilanteiden perusteellista tutkimista ja selvitystyötä.

Haastattelemani teini kertoi oikeustoimesta: *"...jos joku tekee jotain, tai jos sinä olet tehnyt jotain jollekin toiselle, sitten voit sinä tai se toinen, jolle olet tehnyt jotain, kirjoittaa valituksen. Ja sitten se käsitellään, ja siitä keskustellaan, ja sitten tilanteesta riippuen se, joka on tehnyt jotain, saa seuraamuksen. Eli esimerkiksi jos olen... hmmm... jos olen esimerkiksi piirtänyt pöydille tai jotain, ja no, sitten joku kirjoittaa siitä valituksen, koska se häiritsee häntä, sitten.. ööö.... päätetään jotain, kuten, noh, vaikka 15 minuuttia yleishyödyllistä työtä, eli ikkunoiden pesua, tai lattian pesua tai... no, myös sen pöydän puhdistaminen. Öhm... jos esimerkiksi jotakuta... satutan, että minä... tai että siitä sitten keskustellaan, ja että se jolle se tehtiin, niin tietää, että sille asialle tehdään jotain, eikä hän ole täysin avuton, joten kirjoitan valituksen, ja sitten siitä keskustellaan oikeustoimessa. Eli sitten se henkilö ei vaan seiso avuttomana siinä ja juokse jonkun opettajan luokse, kuten tavallisessa koulussa yleensä on, ja sanoo, että tuo löi minua ja sitten ei tapahdu mitään... joten jotta se myös puhutaan auki perusteellisesti, ja että sinulla sitten myös on turvallisuudentunne, että tunnet koulussa olosi turvalliseksi."*

Koulun pitkäaikainen työntekijä kommentoi oikeustoimen toiminnasta kiusaamistapauksiin liittyen seuraavasti: *"Kiusaamista voi ilmentyä, siis että on joitain oppilaita, joilla on jotain muita vastaan. Eräs sääntö, mikä meillä siihen*

on, että tarkoituksenmukainen kiusaaminen on vakava sääntörikkomus. Eli jos joku yhä uudelleen kiusaa jotain toista tarkoituksella, tekee jotain loukkaavaa, piilottaa tavaroita, rikkoo tavaroita, mitä ikinä... sitä voi kyllä tapahtua, mutta demokraattisten koulujen etu on, että oikeustoimen kokousten kautta on mahdollisuus, jolla kohdehenkilö voi toimia ja myös muut voivat toimia, jos he saavat tietää [kiusaamisesta]. Eli myös minä voin kirjoittaa valituksen asiasta, johon en suoraan ole itse osallisena, mutta jossa näen jonkun olevan ilkeä toiselle, joka ei lopeta vaikka pyytäisin lopettamaan, ja sitä kautta, että siitä tulee vakava sääntörikkomus hän itse asettaa itsensä vaaraan joutua keskeyttämään koulu tai jopa kokonaan koulusta pois. Ja sitä useimmat eivät sitten kuitenkaan halua, joten on paljon keskusteluita... eihän toisesta tarvitse tykätä, mutta jätä hänet rauhaan.”

5.3.4 Oikeustoimi ei aina ole täysin oikeudenmukainen

Oikeustoimen oikeudenmukaisuudesta oltiin montaa mieltä, mutta erään työntekijän sanoin voisi todeta, että “olisi utopistista kuvitella, että oikeustoimi toimisi aina täysin oikeudenmukaisesti”. Jotkut haastateltavat pitivät oikeustoimen toimintaa oikeudenmukaisena ja toiset eivät. Oikeustoimen oikeudenmukaisuudesta sanottiin seuraavaa: “minusta oikeustoimi on aika oikeudenmukainen”, “uskon, että oikeustoimi on aika oikeudenmukainen”, “oikeustoimi ei aina ole oikeudenmukainen”, “oikeustoimi ei tietystikään ole aina 100% oikeudenmukainen”, “ei voida odottaa, että oikeustoimi olisi aina oikeudenmukainen”, “oikeustoimen oikeudenmukaisuus riippuu täysin tuomareista” ja “on mahdollista, että oikeustoimen tuomarit liittoutuvat keskenään”. Koulun entinen oppilas, jolla on kokemusta sekä tavanomaisesta peruskoulusta, että demokraattisesta koulusta, totesi: “peruskoulujen toimintaan verrattuna pidän oikeustoimea äärimmäisen oikeudenmukaisena.” Eräs nuorempi oppilas piti oikeustoimen toimintaa oikeudenmukaisena, ja perusteli sitä esimerkillään, että myös syytetty saa tehdä ehdotuksia mahdollisista seuraamuksista.

5.3.5 Oikeustoimi kohtaa myös yhteistyöhaluttomuutta ja kritiikkiä

Kaikki oppilaat eivät ole yhteistyöhalukkaita oikeustoimen kanssa, ja joidenkin mielestä se ei toimi riittävän tehokkaasti. Vastustusta näyttäisi olevan ainakin kahdenlaista: on niitä, jotka eivät haluaisi olla tekemisissä oikeustoimen kanssa, ja toisekseen haastatteluissa tuli ilmi näkemys, että oikeustoimi ei aina toimi riittävän vahvasti ja tehokkaasti. Haastatteluissa tuli esiin seuraavaa: “monet oppilaat eivät ole motivoituneita osallistumaan [oikeustoimeen]”, “[oikeustoimi] kuuluu systeemiin, mutta kaikki eivät ole yksimielisiä sen kanssa”, “monet eivät tykkää oikeustoimesta” ja “oikeustoimi on kiistanalainen”.

Kysyessäni, onko oppilaita, jotka vastustavat oikeustoimea, haastattelemani oppilaan vanhempi kommentoi: “Kyllä. Vaikka en kyllä pystyisi tässä nyt ketään nimeä. Tai no, eivät he välttämättä sitä vastusta, mutta he eivät ole välttämättä niin yhteistyöhaluisia.” Teini-ikäinen oppilas kertoo esimerkin tilanteesta, jossa eräs henkilö ei ole ollut täysin yhteistyökykyinen oikeustoimen kanssa: “Monet eivät tykkää siitä niin paljoa, esimerkiksi se... - ...koska hän on tehnyt aika paljon paskaa, luullakseni hän ei pidä oikeustoimesta niinkään...” Tässä oppilas viittasi siis tilanteeseen, jossa henkilö, joka ei hänen arvionsa mukaan pidä oikeustoimesta, on myös valitusten kohteena muiden taholta. Voidaan siis olettaa, että kaikki vastustus ei viittaa siihen, että oikeustoimi itsessään välttämättä toimisi huonosti, vaan vastustukseen syynä voi myös olla henkilökohtaisia syitä, jotka eivät sinänsä johdu oikeustoimesta, vaan esimerkiksi henkilön omasta kasvuprosessista ja vaikkapa murrosiän tuomista haasteista.

Oikeustoimi kohtasi myös perusteltua kritiikkiä, ja erilaisia ongelmakohtia tuotiin esille haastatteluissa. Eräässä haastattelussa tuli esille seuravaa: “joissakin asioissa oikeustoimi ei ole täysin perusteellinen, vaan jopa puolustaa syytettyä”, “jotkut seuraamukset ovat todella mietoja” ja “kaikki oikeustoimen prosessit eivät ole aina täysin läpivieviä.” Käytännön tason haasteena haastatteluissa nostettiin esille se ongelma, että oikeustoimi on tällä hetkellä altis

ruuhkaantumaan: “prosessi on hidas, valitus voidaan ottaa käsittelyyn vasta seuraavana päivänä”, “on mahdollista, että joku oppilas saa niin paljon valituksia, että oikeustoimi ruuhkaantuu” ja “valitettavasti tällä hetkellä mietimme miten [oikeustoimea] voisi tehostaa, eikä miten tehdä siitä oikeudenmukaisemman.” Oikeustoimessa on tarkoitus olla yhteensä kuusi tuomaria: kaksi työntekijää, kaksi vanhempaa ja kaksi nuorempaa lasta. Tämä ei kuitenkaan aina toteudu: “joskus paikalla on vain kaksi työntekijää ja yksi oppilas”, haastateltava kertoi.

5.3.6 Oikeustoimea on mahdollista huijata ja väärinkäyttää

Koulun oikeustoimi kohtaa myös sellaisia haasteita, joissa se ei ole immuuni väärinkäytöksille. Haastatteluissa tuli esille seuraavia huomioita: “oikeustoimi toimii hyvin yksittäisiä ihmisiä vastaan, mutta ei ihmisryhmää, koska he voivat turvata toistensa selustat”, “jotkut ovat ovelia, valehtelevat, peittävät toisensa - ei seuraamuksia, koska todisteita tai todistajia ei ole”, “rehelliset voivat saada seuraamuksen ja valehtelemalla taas välttyä seuraamukselta”. Myöskään kaikkia kiusaamistilanteita oikeustoimi ei pysty täysin ratkomaan - eräs nuori kertoi: “valituksen tekeminen ei aina auta kiusaamistilanteessa, vaan jopa pahentaa sitä”.

5.3.7 Oikeustoimi on vahva auktoriteetti

Vaikka koulu itsessään pyrkii hierarkiattomuuteen, ilmentää oikeustoimi kuitenkin vahvaa auktoriteettiä, jota koulu myös tarvitsee toimiakseen. Eräs haastateltavani sanoi: “tällainen koulu ei toimisi ilman oikeustoimea”. Oikeustoimi on “instanssi, johon kaikkien on tultava, myös eniten harmia aiheuttavien.” Haastateltavat sanoivat: “jos et tule oikeustoimeen, olet aika nopeasti poissa koulusta”, “oikeustoimi on vahva auktoriteetti” ja “vakavia sääntörikkomuksia tekevät asettavat itsensä vaaraan joutua keskeyttämään tai jopa kokonaan lopettamaan koulunkäynti”. Kaiken kaikkiaan toteaisin

yhteenvedona, että oikeustoimi on Demokratische Schule X:n yhteisölle tärkeä ja aktiivisessa käytössä oleva toimielin, joka on merkittävässä roolissa koulun yhteisön jäsenten hyvinvoinnin ja yhteisön toimivuuden kannalta, mutta joka kohtaa myös haasteita ja ongelmakohtia, ja jota siksi pyritään kehittämään paremmin toimivaksi.

5.3.8 Yhteenvedo oikeustoimen toiminnasta

Yhteenvedona voidaan todeta, että oikeustoimen koetaan toimivan sekä oikeudenmukaisesti että ei aina täysin oikeudenmukaisesti. Oikeustoimi toimii huolellisesti, järjestelmällisesti ja siinä on selkeä rakenne. Toisaalta oikeustoimea voidaan myös väärinkäyttää ja on tilanteita, joissa sen on toivottu toimivan vahvemmin. Oikeustoimi tukee avointa kommunikaatiota, aktivoi koko yhteisöä ja ehkäisee avuttomuutta. Oikeustoimen haasteena on, että prosessi ei ole tarpeeksi tehokas, ja se on tämän tutkimuksen tekohetkellä altis ruuhkaantumiseen. Oikeustoimea pyritään kehittämään paremmin toimivaksi. Oikeustoimi palvelee tärkeänä ja olennaisena osana tutkimaani demokraattista koulua.

Oikeustoimen vahvuudet ja heikkoudet

- + on oikeudenmukainen
- + toimii huolellisesti
- + tukee hyvien ihmissuhteiden muodostumista
- + tukee avointa kommunikaatiota
- + aktivoi koko yhteisöä
- + ehkäisee avuttomuutta
- + toimii järjestelmällisesti, selkeä rakenne
- + kynnys valitusten kirjoittamiseen matala

- kaikki tuomarit eivät aina ole paikalla
- osa oppilaista vastustaa oikeustoimea
- oikeustoimi voisi toimia vahvemmin
- oikeustoimea voi myös huijata / väärinkäyttää
- ei ole aina täysin oikeudenmukainen
- prosessi ei ole tarpeeksi tehokas, voi ruuhkautua

6 Arviointi ja pohdinta

Richard Arumin tutkimukset viittaavat siihen, että tiukemmat säännöt koulussa ja rankemmat rangaistukset eivät välttämättä ratkaise koulujen levottomuutta aiheuttavia syitä, vaan voivat potentiaalisesti jopa pahentaa oppilaiden käytöstä. Tämä johtuu siitä, että oppilaat usein vastustavat sääntöjä, jotka koetaan liian epäreilueiksi tai perusteettomiksi (Arum, 2003, s.163) Tämä näkyi myös aineistossani, jossa koulusta jo valmistunut entinen oppilas reflektoi tavanomaisen ja demokraattisen koulun eroja - hän kertoi että mielivaltaiset rangaistukset ja perusteettomat säännöt olivat se syy, miksi hän käyttäytyi tavanomaisessa koulussa todella huonosti. Tämä haastateltavani koki tarvetta protestoida huonoa järjestelmää vastaan ja haastoi oppimisrauhaa tarkoituksellisesti. Demokraattiseen kouluun saavuttuaan hän kertoi kokeneensa niin suurta kunnioitusta oikeudenmukaisena pitämänsä järjestelmää kohtaan, että hän oli tehnyt täyskäännöksen asenteessaan ja ryhtynyt tukemaan koulun järjestystä monin tavoin.

Voisiko demokraattisten koulujen toimintatavat olla ratkaisu koulujen levottomuuteen? Itse vastaisin tähän: kyllä ja ei. Kyllä, koska asiantuntevalla tavalla toteutettuna demokraattiset menetelmät oppimislähtöisenä koulurauhan säilyttämistapana mahdollistavat oppilaiden vastuunottoa, kuten Stacey'n ja Robinsonin (2017) osoittavat. Toisaalta demokraattiset järjestelmät edellyttävät tietynlaista yhteisöllistä prosessia toimiakseen, ja niiden puuttuessa on myös tilanteita, joissa behavioristiset tai jopa autoritääriset menetelmät tulevat tarpeen. Näkisin opettajajohtoisemmalle toiminnalle tarvetta erityisesti tilanteissa, jossa ilmapiiri on niin huono, että oppilaat saattavat vahingoittaa toisiaan fyysisesti. Tällaisia tilanteita olen kohdannut luokanopettajan sijaisena toimiessani, jossa oppilaiden ja opettajan suhde ei ollut vielä päässyt muodostumaan, ja oli välittömästi estettävä fyysisen vahingon tapahtumista oppilaille. Pidemmällä tähtäimellä itse kuitenkin pyrkisin kehittämään niin demokraattisia toimintatapoja kuin vain mahdollista ja käytännöllisesti järkevää.

Tämän tutkimukseni tarkoitus on toimia keskustelun avaajana ja tuoda uudenlaisia näkökulmia koulujen toimintaan erityisesti kurinpidollisia seikkoja

ajatellen. Sana kurinpito, jota Suomessa käytetään, kun puhutaan oppimisrauhan turvaamisesta, ei oikein istu niin hyvin demokraattiseen kouluun, jonka toiminnan perusta on hierakioiden purkamisessa ja oppilaan itsemäärämisoikeuden turvaamisessa (Demokratische Schule X, koulun konsepti). Tällöin on myös perusteltua, että varsinaisen kurinpidon sijasta sääntöjen noudattamatta jättämisen seurauksista vastaa oppilaista ja työntekijöistä koostuva oikeustoimi, joka on luonteva osa demokraattisen koulun toimintaa.

Demokratische Schule X:ssä viettämäni yhteensä 7 päivää olivat erittäin antoisia ja opettavia. Siellä läsnäoloni myötä ja tekemieni haastatteluiden pohjalta pystyn tässä avaamaan lukijoille ikkunan oikeustoimen toimintaan ja herättelemään keskustelua, mutta syvemmän ymmärryksen aikaansaamiseksi olisi varmasti viisasta tehdä kunnan etnografinen tutkimus, jossa on vahva osuus myös oikeustoimen toiminnan havainnointia. Tämä on osio, jonka olisin mieluusti sisällyttänyt tähänkin tutkimuksen tekoon, mutta resurssit pro gradu -työn tekoon ovat paljon rajallisemmat kuin esimerkiksi väitöskirjatason työn tekoon. Kuitenkin koululla itse länsä olemalla ja myös useiden oikeustoimen istuntojen seuraaminen sivustakatsojana tuovat tälle työlle paremman pohjan, kuin pelkkien haastatteluiden tekeminen etänä esimerkiksi skype-yhteyden avulla.

Voisiko oikeustoimen toimintaperiaatteita hyödyntää suomalaisessa peruskoulussa? Demokratische Schule X:n oikeustoimi kontribuoi positiivisesti koulurauhan ylläpitämiseen ja näen sen toimintatapojen soveltamista suomalaisiin kouluihin erittäin varteenotettavana vaihtoehtona. Monissa Suomen kouluissa käytössä oleva vertaissovittelu (verso-toiminta) muistuttaa demokraattisten koulujen oikeustoimea niin monin tavoin, että se voitaisiin jopa nähdä eräänlaisena oikeustoimen sovelluksena. Gellinin (2007) kuvaama vertaissovittelu on viisivaiheinen kuten demokraattisten koulujen oikeustoimi, mutta muutama oleellinen ero niiden välillä on. Ensinnäkin demokraattisissa kouluissa oppilaat ovat osallisena koulun sääntöjen luomisprosessissa, ja

koulun sääntökirja on puolestaan se, mihin oikeustoimen prosessissa tukeudutaan. Toisekseen oikeustoimella on demokraattisissa kouluissa merkittävää valtaa, ja tarpeen vaatiessa se pystyy panemaan liikkelle vaikka oppilaan koulusta erottamiseen initioivan prosessin, joka tosin on tämän jälkeen vielä käsiteltävä varsinaisessa demokraattisessa koulukokouksessa. Tällainen vallankäyttö on toki harvinaista, ja itse olin ennemmin vaikuttunut kuinka kärsivällisesti ja pitkämielisesti oikeustoimi käsitteli erilaisia konflikteja, joita pääsin seuraamaan. Oikeustoimessa on demokraattisen järjestelmän elementtejä, kuten äänestämistä, jota vertaissovittelussa taas ei ole. Vertaissovittelu on enemmän oppilaiden sovittelutahdon varassa, kun oikeustoimi puolestaan on vahva auktoriteetti, jolla on keskeinen funktio koulun toiminnassa.

Näen oikeustoimen toimintaperiaatteilla paljon positiivista potentiaalia Suomen peruskouluissa käytettäväksi. Oikeustoimen toiminta vaatii omanlaista paneutumista, perehtymistä ja ajankäyttöä - jonka toisaalta voidaan olettaa maksavansa itsensä takaisin ainakin osittain lisääntyneenä oppimisrauhana. Tämän lisäksi oppilaat oppivat sovittelutaitojen lisäksi myös demokraattisia taitoja, joiden yhteiskunnallista arvoa on merkittävä. Mikäli halutaan kasvattaa vastuunottokykyisiä ja kommunikaatiotaitoisia yhteiskunnan jäseniä, on oikeustoimen toiminnan soveltaminen koulutoiminnassa suositeltavaa.

Lähteet:

Atkinson, J. C. (2017). Countering the Neos: Dewey and a Democratic Ethos in Teacher Education. *Democracy and Education*, 25 (2), Article 2.

Arum, Richard (2003). Judging school discipline - the crisis of moral authority. Cambridge: Harvard University Press.

Budge, I. (2001). "Direct democracy". In Clarke, Paul A.B.; Foweraker, Joe. *Encyclopedia of Political Thought*. Taylor & Francis.

Cremin, Hilary (2007). Peer mediation - citizenship and social inclusion revisited. London: Open University Press.

Demokratische Schule X: koulun konsepti. Luettu 15.3.2019

<https://www.demokratische-schule-x.de/die-schule/konzeption/>

EUDEC (1.3.2019). Haettu osoitteesta: www.eudec.org

Feldman, J. (2001) The Moral Behavior of Children and Adolescents at a Democratic School. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Associations. (Seattle, WA)

Gellin, Maija (2011). *Sovittelu koulussa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helsingin Sanomat 18.11.2018 luettu osoitteessa:

<https://www.hs.fi/elama/art-2000005903400.html>

IDEC (Luettu 30.4.2019) <https://www.idenetwork.org/>

Kiilakoski, Tomi (2009). "Parempihan se on että sovotellaan ku ei sovotella" - vertaissovittelu, konfliktit ja koulukulttuuri: vertaissovittelun ulkopuolinen arviointiraportti. Nuorisotutkimusseura.

Korkmaz, H. Eylem ; Erden, Münire (2014). A Delphi Study: The Characteristics of Democratic Schools. Julkaisussa: Journal of Educational Research, Vol.107(5), p.365-373

Lagström, H. Pösö, T. Rutanen, N. Vehkalahti, K. (2010). Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Opetushallitus 12.2.2019 luettu osoitteessa:

https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/koululainsaadannon_soveltaminen/kurin_pitokeinot_ja_turvaamistoimenpiteet_perusopetuksessa

POPS (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Puolimatka, T. (1995). Kasvatus ja filosofia. Helsinki : Kirjayhtymä.

Romero, M. (2017). Education for Social Justice in a Free and Democratic School.

Salminen, Jari. 2017. Luentokalvot, Helsingin Yliopiston kurssilla "Koulutus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus"

Sudbury Valley School (24.4.2018). Haettu osoitteesta: www.sudburyvalley.org

Summerhill (20.4.2018). Haettu osoitteesta: www.summerhillschool.co.uk

Tuomi, J & Sarajärvi, A. (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Wilson, M. (2014). Radical democratic schooling on the ground: pedagogical ideals and realities in a Sudbury school. p.121-136

LIITE 1: Tutkimuslupapyyntö

Dear Parents,

I am a student of Educational Psychology at the University of Helsinki, Finland. I plan to conduct a study about democratic schools as my thesis to complete my studies in spring 2019.

I will observe the democratic school assembly and conduct interviews with the students - both individually and also as open group discussions. I also intend to observe and learn as much as I can at the Democratic School X in Berlin. All participation of the students in this study is naturally voluntary.

I plan to use audio recording as well as videotaping to record meetings and interviews. These recordings will be kept strictly confidential, and will never be published nor used in any form that individuals could be recognized of - it is important for me to conduct this study within ethical standards and to protect the privacy of the students. The names of individuals participating in the study will not be published in any reporting of the study. The purpose to collect information is solely for research purposes for this thesis and possible further studies.

The purpose of this study is to learn and share information about the practices of democratic schools. I believe democratic schools have valuable insights to share for the development of educational institutions. Therefore the participation of your child in this study is very valuable and greatly appreciated.

The planned time frame for observation at the Democratic School X is on 18-22.3.2019.

I welcome any questions you might have, please don't hesitate to contact me directly via e-mail: ilona.oranen@gmail.com

With warm greetings,
Ilona Oranen
Student of Educational Psychology
University of Helsinki, Finland